

E-learning – jedna z forem vzdělávání

Pavla Grimová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Institut mezioborových studií Brno

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavla GRIMOVÁ**
Osobní číslo: **H108060**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **E-learning – jedna z forem vzdělávání**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na možnosti využití elektronického vzdělávání v praxi,
- na zamýšlení se nad nedostatky e-learningu,
- na vyhodnocení přínosu elektronického vzdělávání.

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na dotazníkové šetření.

[Handwritten signature]

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Barešová, Andrea. E-learning ve vzdělávání dospělých. 1. vyd. Praha: VOX, 2003. 174 s. ISBN 80-86324-27-3.

Kopecký, Kamil. E-learning (nejen) pro pedagogy. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2006. 125 s. ISBN 80-85783-50-9.

Mužík, Jaroslav. Androdidaktika. Praha: ASPY, 2004. 148 s. ISBN 80-7357-045-9.

Průcha Jan. Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál, 2009. 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2.

Zounek, Jiří. E-learning - jedna z podob učení v moderní společnosti. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 161 s. ISBN 978-80-210-5123-2.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce: **PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.**

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **16. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

.....
Parla Grimova

Jméno, příjmení studenta

.....

.....
Podpis

V Brně
4.5.2018

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na e-learning jako jednu z forem vzdělávání. Charakterizuje pojetí e-learningu, vysvětluje základní pojmy a nastiňuje princip fungování. Zabývá se jeho historií a vývojem, který dospěl až k obrovskému trendu současné doby Mobile learningu. Hodnotí výhody a nevýhody, které e-learning do vzdělávání přináší. Analyzuje počítačovou gramotnost, která má pro elektronické vzdělávání velký význam, a nastiňuje výhled na využití e-learningu v budoucnu. V praktické části bylo provedeno sociologické šetření mezi zaměstnanci státní správy, studenty a učiteli gymnázií na okrese Blansko. Bylo zaměřeno na postoje k celoživotnímu vzdělávání, vhodnost využívání informačních a komunikačních technologií ke studiu, četnost využívání e-learningu, spokojenost s nabídkou elektronického vzdělávání a vizi e-learningu.

Klíčová slova:

E-learning, informační a komunikační technologie, systém řízeného vzdělávání, blended learning, Mobile learning, počítačová gramotnost.

ABSTRACT

The bachelor thesis focuses on e-learning as a kind of education. It explains the concept of e-learning, defines the basic terms and outlines how it functions. It deals with the history and development of e-learning which has evolved into the latest trend called Mobile learning. The thesis compares advantages and disadvantages that come along with the introduction of e-learning to education. It analyses computer literacy as a major component of e-learning and it outlines the prospects of e-learning usage. The practical part of the thesis includes a sociological survey conducted among civil servants, secondary grammar school students and secondary grammar school teachers in Blansko district. The survey focuses on attitudes to life-long learning, suitability of information and communication technologies for learning, the frequency of exploiting the method of e-learning, satisfaction with the offer of e-learning, and its outlook.

Keywords:

E-learning, Information and Communication Technologies, Learning Management System, blended learning, Mobile learning, computer literacy.

Děkuji paní PaedDr. Libuši Mazánkové, Dr. za velmi milý a vstřícný přístup a užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině, spolupracovníkům a spolužákům za poskytnutou pomoc a podporu nejen při zpracování mé bakalářské práce, ale i v průběhu celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 E-LEARNING	14
1.1 DEFINICE E-LEARNINGU	14
1.2 ZÁKLADNÍ SLOŽKY E-LEARNINGU	17
1.3 FORMY E-LEARNINGU	17
1.4 ROLE VYSKYTUJÍCÍ SE V E-LEARNINGU	19
1.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	20
2 E-LEARNING V PROMĚNÁCH DOBY	21
2.1 HISTORIE A VÝVOJ E-LEARNINGU	21
2.2 LEARNING MANAGEMENT SYSTEM	22
2.3 BLENDED LEARNING	24
2.4 MOBILE LEARNING	25
2.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	26
3 HODNOCENÍ E-LEARNINGU	27
3.1 VÝHODY E-LEARNINGU	27
3.2 NEVÝHODY E-LEARNINGU	28
3.3 POČÍTAČOVÁ (DIGITÁLNÍ) GRAMOTNOST	29
3.4 BUDOUCNOST E-LEARNINGU	31
3.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 SOCIOLOGICKÝ VÝZKUM	34

4.1	VÝZKUMNÝ SOUBOR, OBSAH A CÍLE VÝZKUMU	34
4.2	ZVOLENÁ METODA VÝZKUMU.....	35
4.3	PRŮBĚH VÝZKUMU	35
4.4	INTERPRETACE A ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	36
4.5	DÍLČÍ ZÁVĚR	57
	ZÁVĚR	58
	RESUMÉ	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	62
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	64
	SEZNAM PŘÍLOH.....	65

ÚVOD

Výběr tématu bakalářské práce byl ovlivněn především mými osobními zkušenostmi ze zaměstnání. Pracuji na Okresní správě sociálního zabezpečení, kde se vzdělávání zaměstnanců uskutečňuje většinou právě prostřednictvím e-learningu. Jedná se o moderní výukovou a vzdělávací formu využívající informační a komunikační technologie, která nachází široké uplatnění nejen ve vzdělávání žáků základních, středních a vysokých škol, již přijali dané technologie za běžnou součást svého života, ale také ve vzdělávání dospělých, a někdy dokonce i seniorů.

Žijeme ve společnosti, která prochází četnými změnami, klade na člověka stále větší nároky a vyžaduje permanentní rozšiřování jeho znalostí. Chce-li být člověk v životě úspěšný, umět na tyto změny reagovat a plnit rostoucí požadavky, musí se neustále vzdělávat. Informace získané při studiu a odborné přípravě na budoucí povolání jsou sice cenným zdrojem, ale slouží pouze jako základ, který je nutné celoživotně rozšiřovat. Celoživotní vzdělávání napomáhá lidem ke snadnějšímu profesnímu i osobnímu uplatnění, jejich pozměňování i celkovému utváření. *Pojem „vzdělanost“ již neoznačuje jen schopnost číst, psát a počítat, ale spíše schopnost obstát v zaměstnání, aktivním občanství a schopnost navazovat vztahy. Úspěch člověka tak podstatnou měrou závisí na jeho aktivním přístupu k vlastnímu životu.*¹ Pravdivost mohu potvrdit z vlastní zkušenosti, neboť i já jsem denně nucena obstát v konkurenčním boji společnosti, zvyšovat svoji kvalifikaci a rozšiřovat svoje znalosti pro větší spokojenost v pracovním i osobním životě. Nutností ovšem je, aby docházelo k co největšímu zefektivnění a zatraktivnění výuky, která by vyvolávala vlnu zájmu o vzdělávání.

V bakalářské práci se zaměřuji právě na jednu z cest ke vzdělání, která tato kritéria splňuje, a to e-learning. Uvědomuji si, že se jedná o oblast, která již byla popsána mnohokrát jak v odborných publikacích, tak ve studentských pracích. Přesto si myslím, že je důležité se k ní vracet, neboť se jedná o téma aktuální, které bude v budoucnosti nacházet stále širší uplatnění.

¹ Gillernová, I., Kebza, V., Rymeš, M., et al. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 162

V teoretické části práce nejprve s pomocí dostupných materiálů, tj. odborných publikací, časopisů a elektronických zdrojů, charakterizují elektronické vzdělávání, jeho základní složky, formy a členy týmu e-learningového kurzu. Nastíním historii a vývoj e-learningu, LMS, blended learning a Mobile learning. Identifikuji faktory ovlivňující rozšiřování e-learningu a faktory znesnadňující jeho využívání. Provedu analýzu úrovně počítačové gramotnosti a nastíním výhled na využití e-learningu v budoucnu.

V praktické části analyzuji kvantitativní metodou prostřednictvím dotazníkového šetření mezi zaměstnanci státní správy, studenty a učiteli gymnázií na okrese Blansko postoje k celoživotnímu vzdělávání, vhodnost využívání informačních a komunikačních technologií ve vzdělávacím procesu a četnost využívání e-learningu. Dále identifikuji jeho přednosti a zápory. Posoudím, zda je nabídka elektronického vzdělávání zaměstnavatelem a školou dostačující, případně v jaké oblasti by respondenti uvítali rozšíření. V závěru praktické části se pokusím zjistit, zda budoucnost e-learningu vyznívá optimisticky či nikoliv. Některé skutečnosti budou srovnávány dle nejvyššího dosaženého vzdělání, jiné dle věkové kategorie a sociálního statusu.

Cíl práce

v teoretické části:

- *definovat e-learning, vysvětlit základní pojmy, nastínit princip jeho fungování;*
- *charakterizovat pojetí e-learningu měnící se v průběhu doby;*
- *charakterizovat LMS, blended learning a Mobile learning;*
- *identifikovat výhody e-learningu;*
- *identifikovat nevýhody e-learningu;*
- *analyzovat počítačovou gramotnost;*
- *nastínit budoucnost e-learningu;*

v praktické části:

- *prostřednictvím drobného sociologického výzkumu posoudit, zda úroveň dosaženého vzdělání, věková kategorie a sociální status respondentů ovlivňuje jejich názor na rozšiřování znalostí celoživotním vzděláváním;*

- *zjistit, zda respondenti považují informační a komunikační technologie za vhodný doplňující prostředek ke vzdělávání a četnost využívání e-learningu;*
- *zjistit, zda respondenti využívají Mobile learning a jaké mobilní zařízení ke svému vzdělávání využívají;*
- *identifikovat výhody a nevýhody e-learningu;*
- *získat informace, zda respondenti shledávají nabídku elektronického vzdělávání při studiu a v zaměstnání dostačující nebo by uvítali její rozšíření;*
- *nastítnit perspektivy e-learningu.*

Práce je zacílena na studující a odbornou veřejnost. Sociální pedagogika má podle Krause a Sýkory transdisciplinární a výrazně integrující charakter. Z pohledu životní praxe soustřeďuje a dále rozvíjí teoretické poznatky pedagogických, společenských, ale i dalších vědních disciplín.² Lze tedy říci, že se jedná o široký obor, který v sobě zahrnuje řadu oblastí s možností další specializace. Neustále se vyvíjí, přizpůsobuje novým společenským požadavkům, rozvoji vědy, techniky a vyžaduje permanentní rozšiřování znalostí.

Podle Krause je náplní činnosti sociálního pedagoga často spolupráce s jinými pedagogickými pracovníky, dalšími odborníky a sociálními pracovníky. Věnuje se organizačním a manažerským aktivitám, vytváří koncepce, podílí se na různých projektech, na tvorbě metodických materiálů nebo se zúčastňuje výzkumných záměrů. Z uvedeného vyplývá, že musí disponovat příslušnými kompetencemi, tj. splňovat požadavky, které v sobě zahrnují určitou výbavu vědomostí.³ A tu lze získat právě prostřednictvím e-learningu.

² Kraus, B., Sýkora P. *Sociální pedagogika I.* Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 13

³ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky.* Praha: Portál, 2008, s. 199-200

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 E-LEARNING

První kapitola se zabývá definicí e-learningu, jeho základními složkami, formami a uvádí role vyskytující se v e-learningu.

Žijeme ve světě elektronických informací, kde dochází k výraznému zvyšování požadavků na vzdělání, a to od nejtělejšího věku. Již malé děti musí zpracovávat informace elektronického světa. Světa, ve kterém dochází k permanentní obměně dosavadních informací a technologií za novější, modernější. Když začnou navštěvovat školy, cítí se mnohdy velice zmatené. Přejít ze světa elektronických informací do světa informací klasických, který je typický pro náš vzdělávací systém, v nich vyvolává jistou dezorientaci. Mnohdy se tomu tak děje i u dospělejších jedinců, kteří se vlivem počítačů, televize, mobilních telefonů a jiné techniky naučili vnímat informace jiným způsobem. Rozvoj informačních a komunikačních technologií⁴ ovlivňuje náš běžný život více, než si uvědomujeme a než jsme si ochotni připustit. Tradiční vzdělávací systém proto potřebuje obměnu – využívání moderních technologií ve výuce a rozšiřování e-learningu.

„Ve vzdělávacím systému to znamená konec jednosměrného předávání vědomostí studentům. Neboť studenti už žijí v „oblasti“ vědomostí, která je vytvořena novým médiem a která, byť jiného druhu, je mnohem bohatší a komplexnější než veškeré učení podle tradičních osnov.“⁵

1.1 Definice e-learningu

V důsledku permanentního vývoje e-learningu i souvisejících informačních a komunikačních technologií a vzhledem k nejednoznačnosti a neustálenosti názorů vznikla řada odlišných definic e-learningu. Odlišné pojetí nacházíme také ve Spojených státech amerických a v České republice.

⁴ Informační a komunikační technologie (z anglického názvu *Information and Communication Technologies*), zkráceně *ICT*, česky též *IKT*, zahrnují prostředky moderní didaktické audiovizuální techniky (např. video, televizi, CD přehrávač, datový projektor) a digitální technologie, které jsou založeny na počítačích a na telekomunikačních službách, umožňujících jejich uživatelům v maximální možné míře zpřístupnit informace a dále s nimi pracovat (například internet, interaktivní tabule, digitální kamera aj.), ale také různými formami a prostředky komunikovat (e-mail). Viz kniha Zounek, J., Šedřová, K., *Učitelé a technologie. Mezi tradičním a moderním pojetím*. Brno: Paido, 2009, s. 11

⁵ McLuhan, M. *Člověk, média a elektronická kultura*. Brno: Jota, 2000, s. 166

Podle Barešové jednodušší definice v „americkém pojetí“ zahrnují pod pojmem e-learning pouze vzdělávání za podpory počítačů – tzv. CBT (Computer-based training). Ty obsáhlejší používají e-learning jako synonymum pro vzdělávání podporované technologiemi – TBT (Technology-based training).

Zakladatel amerického e-learningového průmyslu Elliot Masie definuje e-learning jako nástroj využívající síťové technologie k vytváření, distribuci, výběru, administraci a neustálé aktualizaci vzdělávacích materiálů.⁶

V „českém pojetí“ lze vycházet například z následujících definic, které se zobrazí v internetovém vyhledávači po zadání pojmu „definice e-learningu“⁷:

E-learning je výuka s využitím výpočetní techniky a internetu. [Korviny, P. Moodle (nejen) na OPF, 2005]

E-learning je v podstatě jakékoli využívání elektronických materiálních a didaktických prostředků k efektivnímu dosažení vzdělávacího cíle s tím, že je realizován zejména/nejenom prostřednictvím počítačových sítí. V českém prostředí spojován zejména s řízeným studiem v rámci LMS. (Kopecký, K. Základy e-learningu. Net University s.r.o., UP v Olomouci, 2005)

E-learning je forma vzdělávání využívající multimediální prvky – prezentace a texty s odkazy, animované sekvence, videosnímky, sdílené pracovní plochy, komunikaci s lektorem a spolužáky, testy, elektronické modely procesů atd. v systému pro řízení studia (LMS). (Virtuální Ostravská univerzita, 2005)

*E-learning zahrnuje jak teorii a výzkum, tak i jakýkoliv vzdělávací proces (s různým stupněm intencionality), v němž jsou v souladu s etickými principy používány informační a komunikační technologie pracující s daty v elektronické podobě. Způsob využívání prostředků ICT a dostupnost učebních materiálů jsou závislé především na vzdělávacích cílech a obsahu, charakteru vzdělávacího prostředí, potřebách a možnostech všech aktérů vzdělávacího procesu.*⁸

6 Barešová, A. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Praha: VOX, 2003, s. 25–26

7 E-learning. http://cs.wikipedia.org/wiki/E-learning#Definice_e-learningu [cit. 13. 9. 2012]

8 Zounek, J. *E-learning – jedna z podob učení v moderní společnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 37–38

Jde o takový typ učení, při němž získávání a používání znalostí je distribuováno a usnadňováno elektronickými zařízeními.⁹

Podle Květoně představuje pedagogické, technologické a síťové pojetí tři základní varianty z mnoha existujících vymezení e-learningu. E-learning je úplněji charakterizován spojením všech tří uvedených pojetí než pouze jedním z nich.

- Pedagogické pojetí:

E-learning je vzdělávací proces, ve kterém používáme multimediální technologie, internet a další elektronická média pro zlepšení kvality vzdělávání. (Multimédia umožňují používání obrazových, zvukových a textových informací k obohacení obsahu výuky. Internet poskytuje lepší přístup ke studijním materiálům a službám, k výměně informací a ke spolupráci vzdělávací komunity.)

- Technologické pojetí:

E-learning je spektrum aplikací a procesů, jako je Web-based training (WBT), Computer-based training (CBT), virtuální třídy nebo digitální spolupráce. Zahrnuje přenos obsahu kurzů prostřednictvím elektronických médií, např. internetu nebo intranetu, satelitního vysílání, interaktivních televizních pořadů a výukových CD-ROMů, často s podporou učitele.

- Síťové pojetí:

E-learning spočívá v užití počítačových sítí pro přenos dovedností a znalostí. (Toto úzké vymezení e-learningu nezahrnuje např. výuku pomocí CD-ROMu.)¹⁰

Mně osobně se líbí jednoduchá, vše vystihující definice:

E-learning je vzdělávací proces, využívající informační a komunikační technologie k tvorbě kurzů, k distribuci studijního obsahu, komunikaci mezi studenty a pedagogy a k řízení studia.¹¹ (Wagner, J. Nebojme se e-learningu, Česká škola, 2005)

9 Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009, s. 66

10 Květoň, K. *Základy e-learningu 2003*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2004, s. 4

11 E-learning. http://cs.wikipedia.org/wiki/E-learning#Definice_e-learningu [cit. 13. 9. 2012]

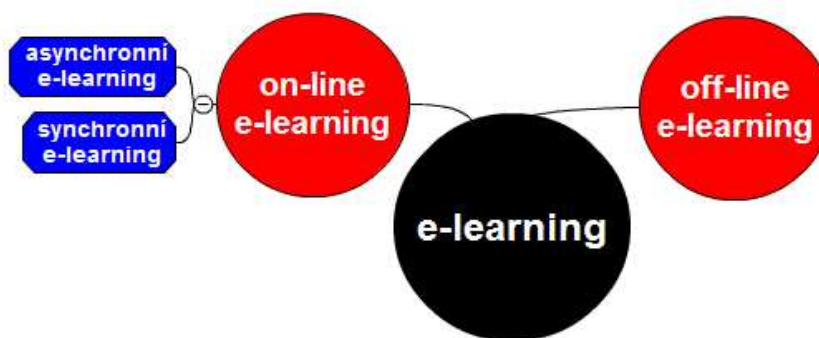
1.2 Základní složky e-learningu

Aby byl e-learning kompletní, musí obsahovat tři základní složky, tvořící vzdělávací systém:

1. *Obsah vzdělávání – to znamená vzdělávací kurzy (e-kurzy) nebo samostatné moduly. E-kurzy jsou tvořeny textovým, grafickým nebo multimediálním obsahem. Součástí kurzu jsou testovací moduly. Hlavním znakem e-kurzu je možnost interaktivity a zpětné vazby.*
2. *Distribuce e-kurzů – je prováděna pomocí internetu či intranetu. V tomto případě jsou používány internetové standardy, standardy pro bezpečnost a standardy e-kurzů sloužící ke komunikaci se systémem.*
3. *Řízení studia – neboli proces, který zajišťuje správu e-kurzů a studentů včetně sledování výsledků jejich studia. Tento proces je zaměřen hlavně na manažery vzdělávání, neboť jim poskytne přehled o úspěšnosti studujících a vyhodnocuje jednotlivé e-kurzy. Obvykle existuje možnost komunikace se systémem pro řízení lidských zdrojů.¹²*

1.3 Formy e-learningu

Podle Neumajera jsou formy e-learningu rozděleny následujícím způsobem:

Obr. č. 1 Formy e-learningu

¹² Barešová, A. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Praha: VOX, 2003, s. 27

Off-line e-learning

Nevyžaduje připojení k jinému počítači prostřednictvím počítačové sítě. Typickým médiem je CD-ROM a DVD-ROM, dříve disketa.

On-line e-learning

Proces vzdělávání, který ke své existenci potřebuje počítačovou síť:

- internet,
- intranet,
- mobilní telefonní síť.

Synchronní on-line e-learning

Vyžaduje permanentní připojení k počítačové síti. Komunikace mezi studenty a tutorem probíhá v reálném čase.

Nejčastější komunikační prostředky:

- audiokonference,
- videokonference,
- chat,
- instant messaging – umožňuje i asynchronní komunikaci,
- sdílená aplikace,
- sdílená plocha.

Asynchronní on-line e-learning

Účastníci komunikace nejsou v reálném čase dostupní. Zprávy si předávají např. prostřednictvím emailů nebo diskusních fór.¹³

Ze zkušeností v praxi mohu říci, že často dochází v rámci jednoho vzdělávacího kurzu k propojení synchronní a asynchronní formy e-learningu.

¹³ Neumajer, O. *E-learning*. http://www.artcrossing.cz/e_learning.pdf [cit. 20. 9. 2012]

1.4 Role vyskytující se v e-learningu

Příprava a realizace kvalitního e-learningového kurzu je velmi náročná. Podílí se na něm velké množství lidí. Tito lidé vytváří tým, v němž každý z nich zastává různé role. Mnohdy se ale stává, že jednu roli zastává více členů týmu, a rovněž, že jeden člen zastává více rolí.

Vaněček uvádí následující role:

- Manažer kurzu

Manažer kurzu vybírá členy týmu, vypracovává projekt kurzu, řídí ho, sleduje finanční náklady a odpovídá za kvalitní realizaci kurzu. V případě sporu má rozhodující slovo.

- Autor

Autor vytváří odborný obsah kurzu, vypracovává písemné studijní materiály a odpovídá za odbornou kvalitu kurzu.

- Pedagog

Pedagog odpovídá za didaktickou stránku kurzu.

- Oponent

Oponent je odborníkem na danou oblast, hodnotí kvalitu studijních materiálů a připomínkuje jejich obsah.

- Garant modulu

Garant modulu vybírá autorský kolektiv a koordinuje jeho práci a spolupráci s pedagogem a oponentem.

- Tutor

Tutor je zprostředkovatelem distančního vzdělávání, komunikuje se studujícími, řídí je a rozhoduje o jejich klasifikaci.

- Studující

Studující si prostřednictvím e-learningových kurzů rozšiřují své vzdělání. Na základě jejich zpětné vazby je kurz průběžně upravován.¹⁴

14 Vaněček, D. *Elektronické vzdělávání. Praha: České vysoké učení technické v Praze*, 2011, s. 49-50

1.5 Dílčí závěr

V první kapitole se zabývám definováním e-learningu z pohledu autorů zabývajících se touto problematikou. Termín e-learning je složen ze dvou částí. První část slova „e“ symbolizuje elektronické pojetí a vztah k digitálním technologiím. Druhá část slova „learning“ symbolizuje vazbu k jednomu ze základních procesů v životě člověka, a to k učení. Lze tedy hovořit o elektronickém učení, které slouží jak ke kolektivnímu, tak k individuálnímu vzdělávání. Dále uvádím tři základní složky, které musí e-learning obsahovat, aby byl kompletní. Zabývám se jeho formami a tím, zda ke své existenci potřebují počítačovou síť a komunikační prostředky. V závěru charakterizuji jednotlivé členy týmu, kteří se podílí na přípravě a realizaci e-learningového kurzu a kteří zastávají různé role. Zmiňuji také zpětnou vazbu ze strany studujících, na jejímž základě může být kurz průběžně upravován a aktualizován, aby došlo k co největšímu prohloubení znalostí a zkušeností.

2 E-LEARNING V PROMĚNÁCH DOBY

Druhá kapitola popisuje vývoj e-learningu a jeho proměny v jednotlivých obdobích. Dále se zabývá systémy řízení elektronického vzdělávání LMS, blended learningovou formou výuky a mobile learningem.

Přestože v posledních letech došlo k výraznému rozvoji e-learningu, jeho historie sahá mnohem hlouběji do minulosti a má jistou tradici ve vzdělávání. Jeho počátky jsou neodmyslitelně spjaty s rychlým a stále probíhajícím rozvojem technologií, neboť právě ty umožnily vznik e-learningu a mají velký vliv na jeho proměny. V důsledku sílícího tlaku na jejich využívání získáváme k informačním a komunikačním technologiím velmi blízký vztah a v podstatě lze říci, že v moderní společnosti, kterou můžeme nazývat „informační společností“, není vzdělávání bez nich téměř reálné.

„Změny, k nimž dochází v důsledku zavádění počítačů, elektronických médií, nových komunikačních systémů a internetu, dovedeme těžko předvídat. Nejsme dnes postaveni do situace, abychom mohli volit, zda se přizpůsobit, nebo ne. Současný svět za nás už tuto volbu učinil.”¹⁵

2.1 Historie a vývoj e-learningu

Podle Vaněčka můžeme za první elektronické vzdělávání (ve smyslu učení pomocí elektronických přístrojů) považovat vyučovací stroje. První stroj, který však neměl velké uplatnění, byl sestaven již ve dvacátých letech minulého století psychologem S. L. Presseyem.¹⁶

Dalším záchrěvem podle Barešové byly koncem 60. let 20. století programy pro vyučovací automaty, které se ale díky své složitosti a nevelké účinnosti také neujaly. Jednalo se o aplikace založené na Skinnerově teorii programovaného učení, která vycházela z principů pedagogické kybernetiky. (U nás byl vyvinut např. vyučovací automat Unitutor.)¹⁷

15 Meziřícký, V. *Globalizace*. Praha: Portál, 2003, s. 126

16 Vaněček, D. *Elektronické vzdělávání*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2011, s. 13

17 Barešová, A. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Praha: VOX, 2003, s. 22

Podle Vaněčka se díky těmto strojům začala formovat teorie programovaného učení, která přinesla nové pohledy do psychologických a pedagogických procesů učení. Došlo ke zdůraznění požadavku na aktivitu žáka a zpětné vazby. Se současným elektronickým vzděláváním mají pak tyto stroje společné i to, že např. umožňovaly žákovi jít vlastním tempem.

Poté následovala celá řada dalších vyučovacích přístrojů, které se dle didaktické funkce dělily na informátory (zabezpečující výklad učiva), examinátory (zabezpečující zkoušení a hodnocení), repetiční (zabezpečující opakování učiva), trenažéry (návik psychomotorických dovedností), univerzální stroje (více didaktických funkcí v jednom), adaptační (přizpůsobující tempo učení individuálním schopnostem studenta).

Za druhý milník v historii elektronického vzdělávání lze považovat až období mezi roky 1984 až 1993, kdy se spolu s rozvojem osobních počítačů začala rozvíjet i myšlenka podpory vyučování právě pomocí počítačů. Elektronicky se však nerealizovala celá výuka, nýbrž jen některé její dílčí části. Nutno podotknout, že počítače té doby technicky nezvládly většinu dnešních typů multimediálních souborů a z těchto důvodů nebylo možno tvořit příliš atraktivní materiály.

Dějiny skutečného elektronického vzdělávání se začínají psát teprve po roce 1993 (přesto, že dnešní velmi používaný pojem e-learning vznikl až v roce 1999) společně s rozvojem webu. I zde se vyskytovaly určité problémy, např. k tvorbě kvalitního kurzu byly nutné značné znalosti programování webových stránek a nebo díky neexistenci jakýchkoli pravidel tvorby nebyly jednotlivé materiály přenosné v rámci různých kurzů. Tyto nedostatky byly ale vyřešeny vytvořením tzv. LMS systémů a k nim příslušejících standardů.¹⁸

2.2 Learning Management System

Aby bylo elektronické vzdělávání efektivní, musí být stejně jako klasická výuka řízeno. Vhodným nástrojem řízení studia v prostředí webu jsou systémy LMS (Learning Management System, česky systém řízeného vzdělávání).

18 Vaněček, D. *Elektronické vzdělávání*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2011, s. 13-26

„Jedná se o soubor programů (speciální software), který se nejčastěji instaluje na serveru vzdělávací instituce (nebo řešení formou cloud computingu) a slouží k tvorbě, správě a šíření vzdělávacích kurzů. Takto vzniklé kurzy jsou zpravidla šířeny pomocí internetu nebo intranetu a jsou přístupné pomocí běžných internetových prohlížečů.“¹⁹

„LMS si můžeme představit jako virtuální školu, rozdělenou do virtuálních tříd. Po vstupu do takové virtuální třídy – studijní skupiny – dostává studující přidělen svého vlastního průvodce – tutora, který jej právě studovanou disciplínou provádí. Současně každý student získává svoji příruční knihovnu s distančními texty, svoji osobní korespondenční a informační schránku a další nástroje podporující jeho studium. Nejdůležitějším nástrojem, za jehož pomoci student studuje, je ale kvalitní distanční text. Jde o odborně metodicky zpracovaný výukový materiál umožňující efektivní samostudium studujících.“²⁰

Podle Vaněčka moderní LMS systémy zvládají velké množství funkcí. Základní prvky LMS jsou např.:

- nástroje pro registraci studentů a jejich osobních údajů, uživatelského jména, hesla, vytváření rolí;
- nástroje pro samotnou tvorbu a správu kurzů, které umožňují vytvářet, modifikovat a aktualizovat jednotlivé kurzy;
- nástroje pro verifikaci a zpětnou vazbu, které umožňují testovat znalosti studujících a získávat informace o plnění výukových cílů;
- nástroje pro administraci kurzů, které umožňují sledovat práci studentů, řídit jejich postup kurzem a evidovat jejich studijní výsledky;
- standardizace kurzů, která umožňuje jejich snadný export/import do/z LMS;
- nástroje pro evaluaci, které slouží k získávání názorů studentů na kurz;
- komunikační nástroje, které umožňují synchronní či asynchronní komunikaci mezi studenty a tutorem nebo mezi studenty navzájem.²¹

19 Vaněček, D. *Elektronické vzdělávání*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2011, s. 115

20 LMS [online] <http://www.Olomouc.cz/view.php?cisloclanku=2004062504> [cit. 15. 10. 2012]

21 Vaněček, D. *Elektronické vzdělávání*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2011, s. 115-119

Výhodou LMS je snadné ovládání bez nutnosti disponovat hlubšími technickými znalostmi. Učitelé se tak mohou plně věnovat pedagogické oblasti a nejsou nuceni řešit problémy technického rázu. LMS jsou často využívány jak v distančním a firemním vzdělávání, tak v kombinovaném a prezenčním studiu v blended learningové formě výuky.

2.3 Blended learning

Jedná se o typ e-learningu, který bývá v literatuře často zmiňován pro svůj velký potenciál pro moderní vzdělávání. Pojem blended learning označuje kombinaci tradiční prezenční výuky a e-learningu.

Podle Zounka „jde tedy o integraci elektronických zdrojů a nástrojů do vyučování a učení s cílem plně využít potenciál ICT v synergii s osvědčenými metodami a prostředky používanými v tradiční výuce.“²²

Blended learning kombinováním předností obou přístupů vytváří co nejvhodnější podmínky, které odpovídají učebnímu stylu studujícího a vedou k získání správných dovedností ve správný čas. Je velkým přínosem pro studující i učitele, neboť informační a komunikační technologie nabízí možnost učení a zdroje informací kdykoliv, kdy jedinec potřebuje. Kombinovat lze například:

- *tištěné a elektronické výukové materiály;*
- *off-line a on-line učení, materiály nebo zdroje (například výuka v klasické třídě propojená s učením pomocí technologií, využívající širokou paletu výukových materiálů a zdrojů);*
- *individuální a skupinové učení (je možné propojit individuální učební aktivity respektující vlastní tempo studenta se skupinovými formami učení, které mohou být dynamičtější, založené na diskuzi či sdílení poznatků, přičemž obě formy učení mohou být realizovány s podporou ICT apod.);*
- *strukturované a nestrukturované učení (je možné například využívat výukový text v učebnici, ale také nestrukturované zdroje učení, kterými mohou být dokumenty na internetu, odborná literatura, e-mail aj.);*

22 Zounek, J. *E-learning – jedna z podob učení v moderní společnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 39

- *vytvořený učební materiál pro specifický cíl a obecný učební materiál (lze používat například zakoupený výukový multimediální program, který je doplněn speciálně vytvořeným materiálem, jež odpovídá individuálním potřebám konkrétní skupiny studentů).*²³

Kombinace různých výukových metod a forem není v pedagogice ničím novým. Nové jsou pouze možnosti, které moderní technologie přináší. Například vstup specialisty v určité oblasti, který může výuku realizovat prostřednictvím audio- či videokonference, materiály v digitální podobě, které nejsou veřejnosti běžně přístupné apod.

2.4 Mobile learning

Přeměna klasických učebních pomůcek v moderní technologie vyvolává u studujících obrovskou vlnu nadšení. Boom v téhle oblasti představuje právě Mobile learning. Jedná se o elektronické vzdělávání prostřednictvím notebooků, mp3 přehrávačů, tabletů, mobilních telefonů apod.

Podle Zounka je Mobile learning příkladem využití moderních technologií, které rozšiřuje či umocňuje možnosti jiných technologií ve výuce a učení. Můžeme jej stručně popsat jako jakoukoli podobu či formu učení, které probíhá prostřednictvím mobilních zařízení.²⁴

V současné době téměř každý člověk nějaké takové zařízení vlastní a má možnost je využívat právě pro vzdělávání. Díky své univerzalitě mohou tyto technologie sloužit od předškolního věku až po generaci seniorů. Umožňují připojení k internetu, přístup k informačním systémům škol nebo jiných vzdělávacích institucí, komunikaci prostřednictvím sociálních sítí apod. Například:

- moderní mobilní telefony dnes nabízí možnost sledovat video, účastnit se videokonference;
- mp3 přehrávač může být využit ke studiu cizích jazyků, nahrávání zvukových záznamů z přednášek a konferencí;

23 Zounek, J. *E-learning – jedna z podob učení v moderní společnosti*, Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 41

24 Zounek, J., Sudický P. *E-learning učení (se) s online technologiemi*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 125-126

- tablety, vyhledávané zejména pro svoji praktickou velikost, lze používat jako čtečky e-knih.

Podle Zpravodaje ITveSkole.cz se současnost, která předznamenává i blízkou budoucnost výuky ve školách, nese v duchu mobilní a efektivní výuky. Ta klade důraz na individuální přístup a plně využívá nejnovější technologické možnosti. Jedná se o tzv. výuku „jeden na jednoho“, která funguje tak, že učitel s dětmi v hodině pracuje na mobilních zařízeních, jako je notebook, tablet nebo dnes již běžný smart telefon, a jejich prostřednictvím žákům zadává úkoly, které společně řeší.²⁵

2.5 Dílčí závěr

Ve druhé kapitole se zabývám historií a vývojem e-learningu. E-learning prošel v průběhu svého vývoje řadou změn přes vyučovací stroje a automaty až po osobní počítače a největší trend současné doby Mobile learning, který nabízí zajímavé možnosti využívat ke vzdělávání volný čas, například při cestování hromadnou dopravou, čekání u lékaře, nebo získávat informace při práci v terénu. Díky novým technologiím se stávají informace snadno a rychle dostupné. Předpokladem jejich efektivního získávání a využívání je jistá úroveň počítačové gramotnosti a zejména touha po sebevzdělávání. Dále se zabývám systémy LMS, které nachází efektivní uplatnění ve školním i firemním vzdělávání, a blended learningem, který přináší nový rozměr tradičních prvků učení. V souvislosti s e-learningem je nutné zmínit dva způsoby řízení učení. Jedná se o pomyslné dvě strany mince, přičemž jednu stranu tvoří autoregulace (sebeřízení) učení a druhou stranu vnější řízení učení. E-learning napomáhá rozvíjet autoregulované učení, kdy student nemůže zachovávat pasivní postoj. Je nucen si vhodně rozvrhnout aktivity, dodržovat plán studia, sledovat své studijní výsledky apod. Vnější řízení učení zajišťuje organizaci vyučování a učení, ovlivňuje podmínky s cílem zefektivnit učení a pomáhat rozvoji učícího se jedince.

3 HODNOCENÍ E-LEARNINGU

Třetí kapitola identifikuje výhody a nevýhody e-learningu, které podle Vodáka existují v tomto případě stejně jako při uplatňování jiných učebních metod. „*Někdy to může vypadat tak, že si výhody a nevýhody dokonce odporují. V každém případě však nové technologie otevírají ve vzdělávání nové možnosti a příležitosti. Při jejich využití je třeba dbát, aby dokázaly naplnit očekávání jednotlivých účastníků a aby učení bylo dostatečně efektivní. Obecné podmínky a přístupy k učení, stejně jako specifické podmínky podpory učení, jsou obecně platné a je třeba jich dbát i při využití nejmodernějších technologií.*”²⁶ Dále se zabývá počítačovou gramotností, která je pro elektronické vzdělávání velmi důležitá, a nastiňuje náhled na využívání e-learningu v budoucnu.

3.1 Výhody e-learningu

Podle Koubka e-learning „*lze použít jak ke kolektivnímu, tak k individuálnímu vzdělávání, je to interaktivní metoda umožňující bezprostřední zpětnou vazbu, tempo vzdělávání lze přizpůsobit individuálním potřebám a schopnostem účastníka, je to dosti atraktivní metoda vzdělávání a umožňuje vzdělávat se zábavnou a velmi názornou formou, z hlediska organizace je to metoda časově efektivní, neboť ke vzdělávání mohou pracovníci využívat část dne, kdy mají méně práce, a kromě toho metoda umožňuje přenést vzdělávání mimo pracovní dobu do soukromí pracovníka, aniž by to vzbuzovalo nějaký větší odpor. Metodu lze použít ke vzdělávání na pracovišti i mimo pracoviště.*“²⁷

Mezi výhody e-learningu patří tedy:

1. Možnost individualizace – Studující si do jisté míry vytváří studijní plán s ohledem na vlastní schopnosti, dovednosti a časové možnosti.
2. Interaktivita – Vzhledem k tomu, že se jedná o naprosto nový rozměr výuky, studenti mají možnost se podílet na tvorbě a rozvoji obsahu učiva svým hodnocením, komentáři nebo doplňováním vlastních materiálů.
3. Neomezený přístup ke vzdělání – Účastníkům e-learningového kurzu se nabízí možnost přístupu k informacím a studiu prakticky kdekoli a kdykoli,

²⁶ Vodák, J., Kucharčíková, A. *Efektivní vzdělávání zaměstnanců*. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 101

²⁷ Koubek, J. *Řízení lidských zdrojů. Základy personalistiky*. Praha: Management Press, 2007, s. 273

což je obrovskou výhodou pro studenty, kteří jsou například dlouhodobě nemocní nebo mají individuální studijní plán, stejně jako pro studenty s určitým typem handicapu. (Studenti s vadou sluchu mají možnost využít audionahrávky, studenti s vadou zraku mají možnost zvětšení materiálů, studenti s pohybovým omezením se mohou učit doma, aniž by museli absolvovat náročnou cestu do školy atd.)

4. Anonymita – Spousta studentů preferuje textovou komunikaci z důvodu ostychu před ostatními. Anonymita také zajišťuje rovné možnosti pro všechny, včetně objektivního hodnocení.
5. Úspora času a finančních nákladů – Elektronické vzdělávání šetří čas a náklady na dopravu za vzděláním. Velkou finanční úsporu lze spatřovat také v tom, že není nutné tisknout studijní dokumentaci. A na rozdíl od tištěných materiálů lze digitální materiály poměrně snadno upravovat a aktualizovat.
6. Multimedialita – Podle Bartáka výhodou e-learningu je, že *„vzdělávaný může využívat širokého spektra názorných studijních materiálů: obrazových (statických i dynamických), zvukových i audiovizuálních. Kromě textů, statických obrázků tónových či pérových mohou materiály ke studiu obsahovat dynamický obraz (různé animace, videoklipy), zvukové nahrávky, a zejména interaktivní komponenty a návodné materiály pro týmovou spolupráci.“*²⁸

3.2 Nevýhody e-learningu

Podle Mužíka je spolu s technickou a technologickou připraveností nutná i připravenost v oblasti individuální techniky myšlení, sebmotivace či sebekázeň a sociální připravenost dospělého člověka k e-výuce, neboť výuková komunikace zde probíhá na dálku, není zde bezprostřední zpětná vazba, nýbrž odložená a chybí fyzický kontakt s lektorem či dalšími účastníky vzdělávání.²⁹

Mezi nevýhody e-learningu lze zařadit:

28 Barták, J. Jak vzdělávat dospělé. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008, s. 95

29 Mužík, J. Řízení vzdělávacího procesu. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 203

1. Nutnost technického vybavení – Přestože se dostupnost moderních technologií neustále zvyšuje a cena snižuje, zůstává nedostatečná technická vybavenost jednou z hlavních překážek využívání e-learningu.
2. Nedostatečná sebemotivace a neschopnost samostatného učení – Někteří studenti potřebují být vyučujícím jasně vedeni a motivováni. Není-li tomu tak, cítí se zmateni a nedostavuje se žádoucí pokrok.
3. Absence osobního kontaktu – Student může ve virtuálním světě moderních technologií zažívat pocity osamocení, izolace a absence přímé komunikace.
4. Nevhodnost pro určité uživatele a oblasti vzdělávání – Ne vždy je možné e-learning ke vzdělávání využít. Nevhodný je především pro nácvik určitých dovedností, jako je hra na hudební nástroj, a pro psychomotorická cvičení. E-learning také není vhodný pro uživatele, kteří mají problémy s převodem myšlenek do písemné podoby nebo příliš nízkou úroveň počítačové gramotnosti.

3.3 Počítačová (digitální) gramotnost

Vzhledem k šíření a rozvoji vzdělanosti získává „gramotnost“ řadu nových významů. Na rozdíl od minulosti, kdy byl za gramotného považován ten, kdo uměl číst, psát a počítat, je v současnosti výčet mnohem rozsáhlejší. Hovořit můžeme o gramotnosti literární, matematické, sociální, finanční, spotřebitelské, informační a řadě dalších. Pro účely elektronického vzdělávání je velmi důležitá gramotnost počítačová.

Sak a Saková za vhodné vymezení počítačové gramotnosti považují „kompetence, které umožní jedinci využívat nové technologie pro jeho profesní a osobní život v té míře, kdy se necítí komputrově handicapován, není za digitální přehradou a jeho osobní i profesní rozvoj prostřednictvím počítače je otázkou jeho volby.“³⁰

Hloubku digitálních znalostí a dovedností lze rozdělit na³¹:

- digitální povědomí,
- digitální gramotnost,

30 Počítačová gramotnost a způsoby jejího získávání. Lupa: Server o českém internetu [online] [cit. 26. 11. 2012]. Dostupné na <http://www.lupa.cz/clanky/pocitacova-gramotnost-zpusoby-ziskavani/>

31 Fámy a mýty o ECDL. Aneb opravdu víte, o co jde? Zpravodaj *ICTKOORDINÁTOR*, PODZIM 2012. Olomouc: 16UP GROUP, 2012, s. 18

- digitální kvalifikaci,
- digitální odbornost.

Ad 1. **Digitální povědomí** - Mezi typické dovednosti patří přijímání a odesílání zpráv elektronické pošty, jistota při práci s počítačem, povědomí o možnostech počítače, pochopení internetu a webových stránek.

Ad 2. **Digitální gramotnost** – Mezi typické dovednosti patří využívání internetových nástrojů a sociálních sítí, využívání a správa elektronické pošty, tvorba a úprava textových dokumentů, používání tabulek. Jedná se o dovednosti pro každodenní život.

Ad 3. **Digitální kvalifikace** – Mezi typické dovednosti patří týmová spolupráce prostřednictvím internetu, bezpečné zacházení s daty, příprava prezentací a práce s obrázky. Jedná se o dovednosti uplatnitelné na trhu práce.

Ad 4. **Digitální odbornost** – Mezi typické dovednosti patří tvorba komplexních rozpočtových analýz, vytváření vysoce působivých prezentací, příprava propracovaných zpráv, správa velkých objemů dat. Jedná se o profesionální dovednosti pro specializovaná pracovní místa.

Obr. č. 2 Hloubka digitálních znalostí a dovedností³²

3.4 Budoucnost e-learningu

„Budoucnost e-learningu je u nás spojována se školstvím jako takovým i s celou oblastí profesního i zájmového vzdělávání dospělých. Rozvíjí se segment trhu s informacemi nazývaný eduentertainment, tj. cosi jako vzdělávání, které poučí i pobaví. V základních školách se začínají využívat mobily pro zaslání informací o probírané učební látce pro nemocné žáky. Na středních školách se rozvíjí portály pro přípravu na maturitu. Internetové encyklopedie obsahují informace využitelné při psaní odborných prací nejen na vysokých školách. Některé firmy zahajují vzdělávání pracovníků pomocí televizního vysílání. Firmy stále více přecházejí z videokonferencí na virtuální setkávání, využívají komunikaci na dálku i ve vzdělávání. Budují se servery zaměřené na řízení lidských zdrojů.“³³

32 Famy a mýty o ECDL. Aneb opravdu víte, o co jde? Zpravodaj ICTKOORDINÁTOR, PODZIM 2012, Olomouc: 16UP GROUP, 2012, s. 18

33 Mužík, J. Řízení vzdělávacího procesu. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 202

Perspektivy e-learningu vyznívají značně optimisticky. V dnešní rychle se proměňující době potřebuje mít člověk informace a znalosti neustále na dosah ruky. Mnohdy jimi disponuje v omezeném množství nebo jimi nedisponuje vůbec. Má však možnost je snadno a rychle získat prostřednictvím internetu a různých technických zařízení. E-learning vede k rychlému získávání informací a zkušeností, výukový materiál je kdekoliv a kdykoliv k dispozici, prostřednictvím diskusních fór a emailových kontaktů umožňuje spolupráci a komunikaci, rozvíjí samostatnost a orientuje učení co nejvíce na konkrétního vzdělávaného. Jednou z podmínek zaručujících jeho rozšiřování do budoucna je ale správné využívání a dodržování etických norem.

3.5 Dílčí závěr

Ve třetí kapitole charakterizují výhody a nevýhody, které e-learning do vzdělávání přináší. Stejně jako každá nová technologie může být paradoxně pro člověka velkým přínosem, tak mu může způsobit značnou újmu. Jaderná energie může být na jedné straně jedním z nejperspektivnějších zajištění energetických potřeb, a na straně druhé zkázou lidstva v podobě jaderných zbraní. Moderní technologie přináší řadu informací, zprostředkovávají komunikaci, ale jsou hrozbou v podobě nástroje k psychickému týrání, zneužívání osobních údajů, porušování autorských práv a závislosti na virtuálním světě. Nutné je proto rozšiřování počítačové gramotnosti za účelem získání ucelené a věcně správné představy o tom, co moderní informační a komunikační technologie umí, k čemu slouží, co je a není při jejich využívání bezpečné, jaká přináší rizika a kde naopak mají nezastupitelnou úlohu. Záleží vždy na uživateli, jakým způsobem je využije, zda jejich využití bude přínosem nebo se stane hrozbou nejen pro něj, ale i pro celou společnost.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 SOCIOLOGICKÝ VÝZKUM

V praktické části je prostřednictvím drobného sociologického výzkumu posouzen názor na celoživotní vzdělávání, vhodnost využívání informačních a komunikačních technologií ve vzdělávacím procesu, potřebu rozšíření nabídky elektronického vzdělávání a náhled na využití e-learningu v budoucnu. Je provedena komparace výsledků výzkumu dle úrovně dosaženého vzdělání, věkové kategorie a sociálního statusu.

4.1 Výzkumný soubor, obsah a cíle výzkumu

Výzkumným souborem jsou zaměstnanci státní správy, studenti a učitelé gymnázií na okrese Blansko, které jsem o vyplnění dotazníku požádala. Identifikuji jejich postoje k prohlubování znalostí a vnímání nutnosti celoživotního vzdělávání v závislosti na úrovni dosaženého vzdělání.

Dle věkové kategorie posoudím, zda respondenti považují informační a komunikační technologie za vhodný doplňující prostředek ke vzdělání, a četnost využívání Mobile learningu.

Identifikuji faktory ovlivňující rozšiřování e-learningu a faktory znesnadňující jeho využívání.

Dle sociálního statusu analyzuji zájem respondentů o rozšíření nabídky elektronického vzdělávání a identifikuji konkrétní oblast zájmu. V závěru praktické části se pokusím zjistit, zda výhled na využití e-learningu v budoucnu vyznívá optimisticky.

- *Hypotéza č. 1* Nutnost celoživotního vzdělávání více vnímají respondenti s vyšším vzděláním.
- *Hypotéza č. 2* Respondenti všech věkových kategorií považují informační a komunikační technologie za vhodný prostředek ke vzdělávání.
- *Hypotéza č. 3* Studenti preferují elektronické vzdělávání před klasickými metodami vzdělávání.
- *Hypotéza č. 4* Zaměstnanci státní správy nemají zájem o rozšíření nabídky elektronického vzdělávání.

4.2 Zvolená metoda výzkumu

Pro drobný sociologický výzkum jsem zvolila kvantitativní metodu analýzy prostřednictvím dotazníkového šetření. Jedná se o nestandardizovaný dotazník, vytvořený pouze pro dané šetření. Je sestaven z 20 uzavřených, polouzavřených a výčtových otázek, které na sebe vzájemně navazují. Vzor dotazníku přikládám v Příloze č. 1. Výsledky byly zaznamenávány do programu Microsoft Excel 2010. U získaných dat byla provedena analýza a následné grafické znázornění. Získané výsledky výzkumu mají pouze orientační charakter a nelze je vzhledem k velikosti výzkumného souboru zobecnit na celou populaci.

4.3 Průběh výzkumu

Před zahájením dotazníkového šetření jsem v měsíci dubnu 2012 provedla předvýzkum u 10 náhodně zvolených respondentů z řad studentů, učitelů a zaměstnanců státní správy. Na základě doporučení, které ve své knize uvádí Gavora, jsem si prostřednictvím interview ověřila, že respondenti budou otázky chápat stejným způsobem jako já.³⁴

Samotné dotazníkové šetření probíhalo v průběhu měsíce června 2011. Studentům a učitelům gymnázií byly dotazníky distribuovány prostřednictvím vedení škol. Zaměstnancům státní správy jsem dotazníky distribuovala osobně. Celkem bylo distribuováno 120 dotazníků. Na gymnázia bylo předáno 90 dotazníků, přičemž 60 jich bylo určeno pro studenty a 30 pro učitele. Zpět jich vedení školy vrátilo 79, což odpovídá návratnosti 88 %. Zaměstnancům státní správy bylo rozdáno 30 dotazníků, které se mi podařilo získat zpět v plném počtu a dosáhnout návratnosti 100 %. Celková návratnost tedy činila 91 % a já jsem měla k dispozici 109 dotazníků, se kterými jsem mohla dále pracovat. Předpokládám, že vysoké procento návratnosti je výsledkem mého osobního kontaktu s respondenty z řad zaměstnanců státní správy a s vedením gymnázií.

Respondenti byli osobně seznámeni s tím, jak postupovat při vyplňování a navrácení dotazníku. Byla jim zdůrazněna anonymita a využití údajů pouze pro účely této bakalářské práce.

³⁴ Gavora, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000, s. 99

4.4 Interpretace a analýza výsledků výzkumu

V následující podkapitole se zabývám výsledky výzkumu a jejich analýzou. Nejdříve uvádím obecné informace o respondentech a poté se již zabývám konkrétními otázkami.

Výzkumu se zúčastnilo 70 žen (64 %) a 39 mužů (36 %). Věková kategorie do 18 let byla zastoupena počtem 50 (46 %), 19–30 let 12 (11 %), 31–60 let 37 (34 %), nad 60 let 10 (9 %).

Vysoké procentuální zastoupení žen je dáno tím, že zaměstnanci státní správy, stejně jako učitelé sbory gymnázií na okrese Blansko tvoří v převážné většině ženy. Dalším významným faktorem byla větší ochota k vyplnění dotazníku ze strany žen než mužů.

Tabulka č. 1 Pohlaví a věková struktura respondentů

Věková kategorie	Muž		Žena		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Do 18 let	20	18	30	28	50	46
19-30 let	5	5	7	6	12	11
31-60 let	11	10	26	24	37	34
Nad 61 let	3	3	7	6	10	9

Z celkového počtu respondentů mělo 50 (46 %) základní vzdělání, 17 (15 %) střední s maturitou, 5 (5 %) vyšší odborné a 37 (34 %) vysokoškolské vzdělání.

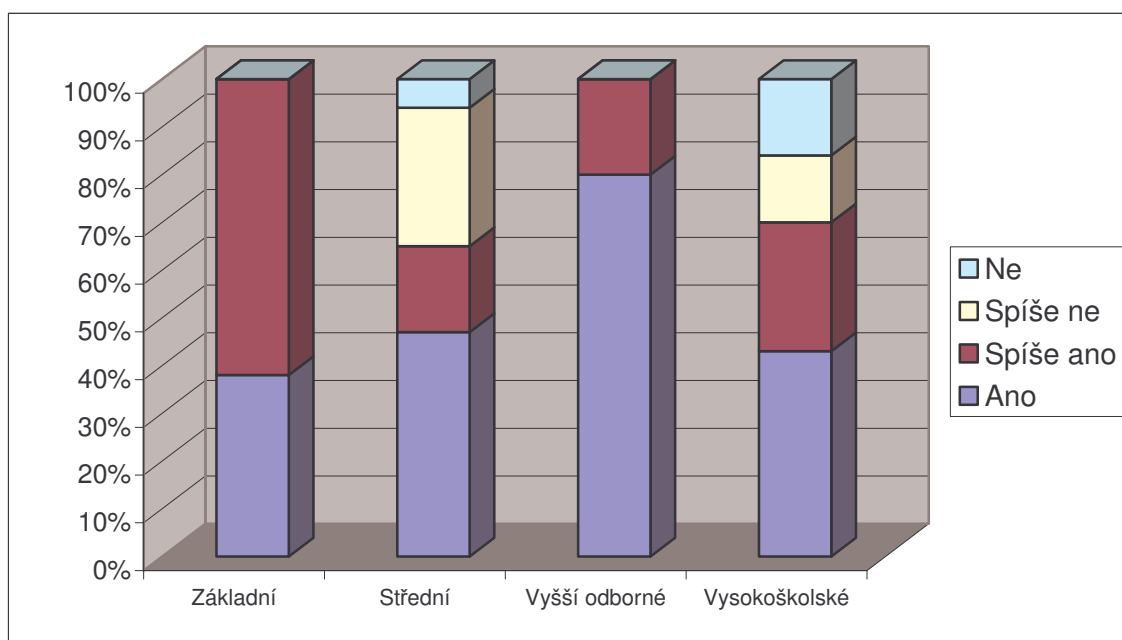
Tabulka č. 2 Úroveň vzdělání respondentů

Úroveň vzdělání	Počet	%
Základní	50	46
Střední s maturitou	17	15
Vyšší odborné	5	5
Vysokoškolské	37	34

1. Jste člověk, který rád prohlubuje své znalosti?

V úvodu byl respondentům položen dotaz týkající se jejich postoje k rozšiřování znalostí. Převážná většina respondentů odpovídala kladně. Pozitivní přístup učitelů a zaměstnanců státní správy zřejmě vyplývá z jejich vzdělání. (Nejnižší úroveň dosaženého vzdělání zmíněných respondentů je střední s maturitou.) Pozitivní přístup ze strany studentů je zřejmě dán typem školy a touhou po dosažení co nejvyššího vzdělání. V grafu č. 1 je uvedeno procentuální srovnání dle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů.

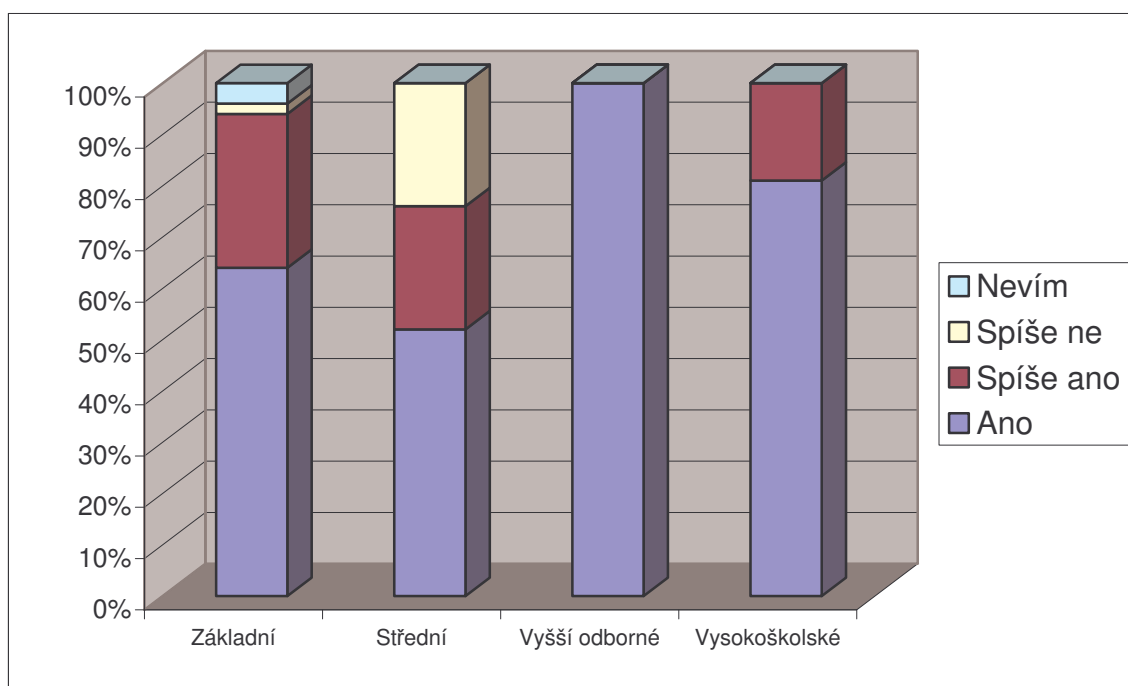
Graf č. 1 Jste člověk, který rád prohlubuje své znalosti?

2. Uvědomujete si zvyšující se nároky na úroveň znalostí nejen v profesním, ale i osobním životě?

Druhá otázka se týká rostoucích požadavků na vzdělání. Respondentům byla stejně jako u předchozího dotazu nabídnuta pětistupňová škála odpovědí od „ano“ přes „spíše ano“, „spíše ne“, „ne“ až po „nevím“. Převážná většina respondentů opět zaujala pozitivní přístup, což pro mě bylo, vzhledem k nízkému věku studentů, překvapující. Graf č. 2 uvádí procentuální srovnání dle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů.

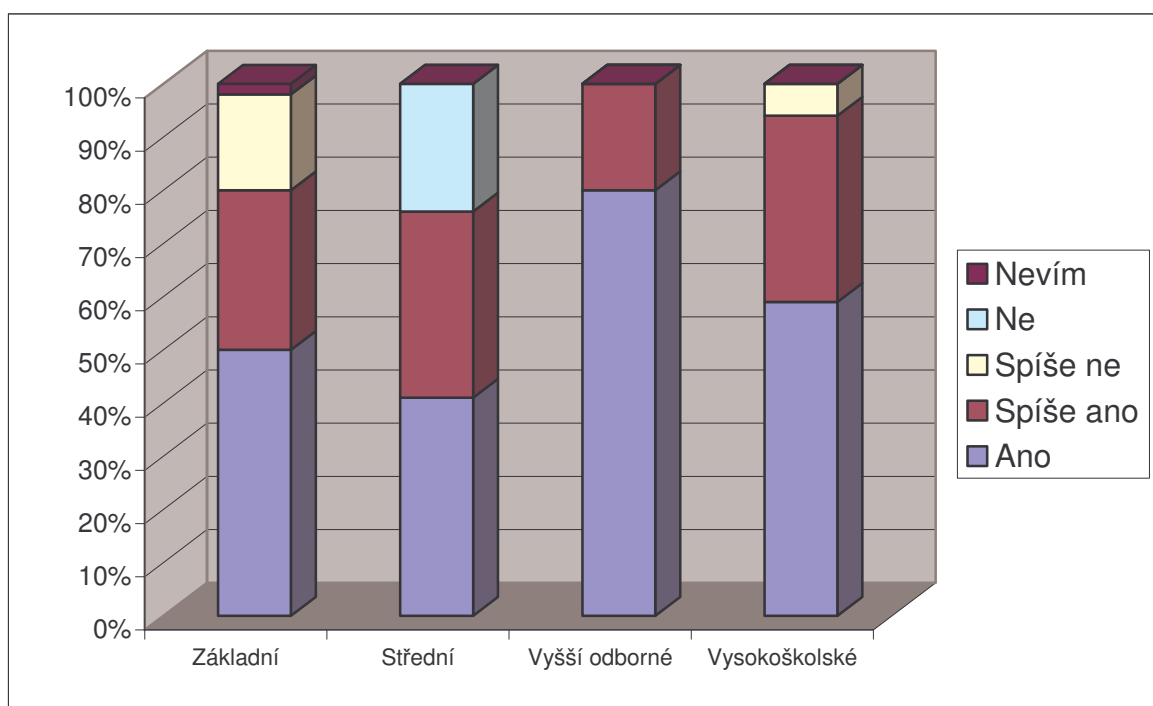
Graf č. 2 Uvědomujete si zvyšující se nároky na úroveň znalostí nejen v profesním, ale i osobním životě?

3. Vnímáte nutnost celoživotního vzdělávání?

Postojem respondentů ke vzdělání v průběhu života se zabývá následující otázka. Respondenti měli opět možnost výběru z pětistupňové škály odpovědí a dle zjištění vyznívá jejich postoj spíše pozitivně. Zjištěné údaje jsou zobrazeny v grafu č. 3, z něhož je patrné, že nutnost celoživotního vzdělávání není ovlivněna výší dosaženého vzdělání respondentů, ale spíše snahou uspět v profesním i osobním životě.

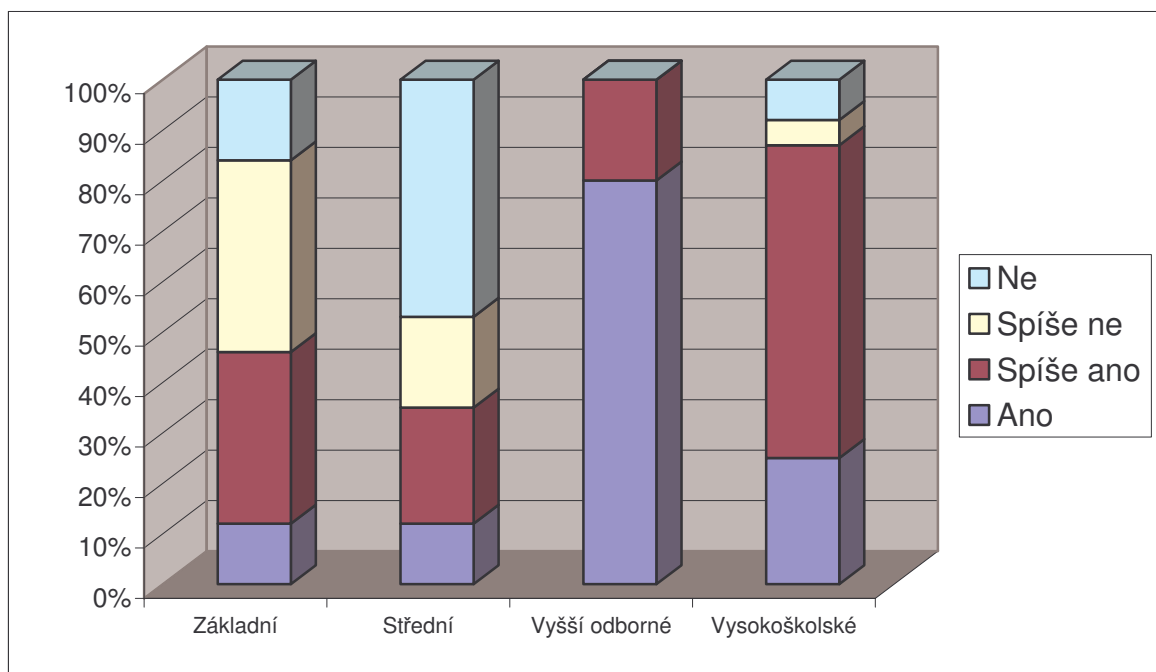
Graf č. 3 Vnímáte nutnost celoživotního vzdělávání?

4. Umíte se sám vhodně motivovat ke studiu?

Předpokladem efektivního získávání a využívání informací je zejména touha po sebevzdělávání, jehož neodmyslitelnou součástí je sebemotivace ke studiu. Z celkového počtu se ke studiu umí vhodně motivovat 66 respondentů. Zbývajících 43 dotazovaných zmíněnou schopností nedisponuje. Graf č. 4 znázorňuje odpovědi dle vzdělání respondentů a lze z něj vyvodit, že umět se vhodně motivovat ke studiu je charakterističtější spíše pro respondenty s vyšším odborným vzděláním a vysokoškolským vzděláním.

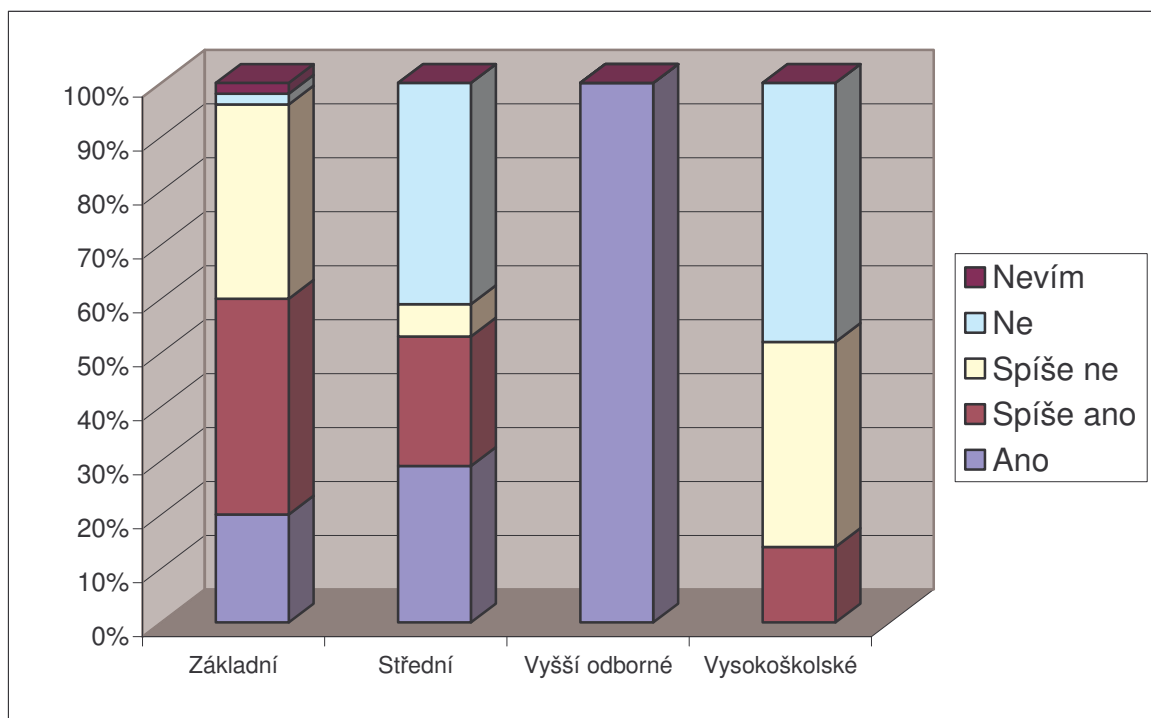
Graf č. 4 Umíte se sám vhodně motivovat ke studiu?

5. Myslíte si, že kvalitní výuka může probíhat samostudiem bez přítomnosti učitele?

Může kvalitní výuka probíhat samostudiem bez přítomnosti učitele? 49 respondentů se domnívá, že ano, 59 respondentů si myslí, že ne, a zbývajících 1 respondent neví. V grafu č. 5 je znázorněn postoj respondentů a lze z něj vyvodit, že nejvíce pozitivní přístup k samostudiu bez přítomnosti učitele mají dotazovaní s vyšším odborným vzděláním, dále se základním a středním vzděláním. Vysokoškolsky vzdělaní lidé tento názor sdílí minimálně a kvalitní výuka pro ně zřejmě přítomnost učitele vyžaduje.

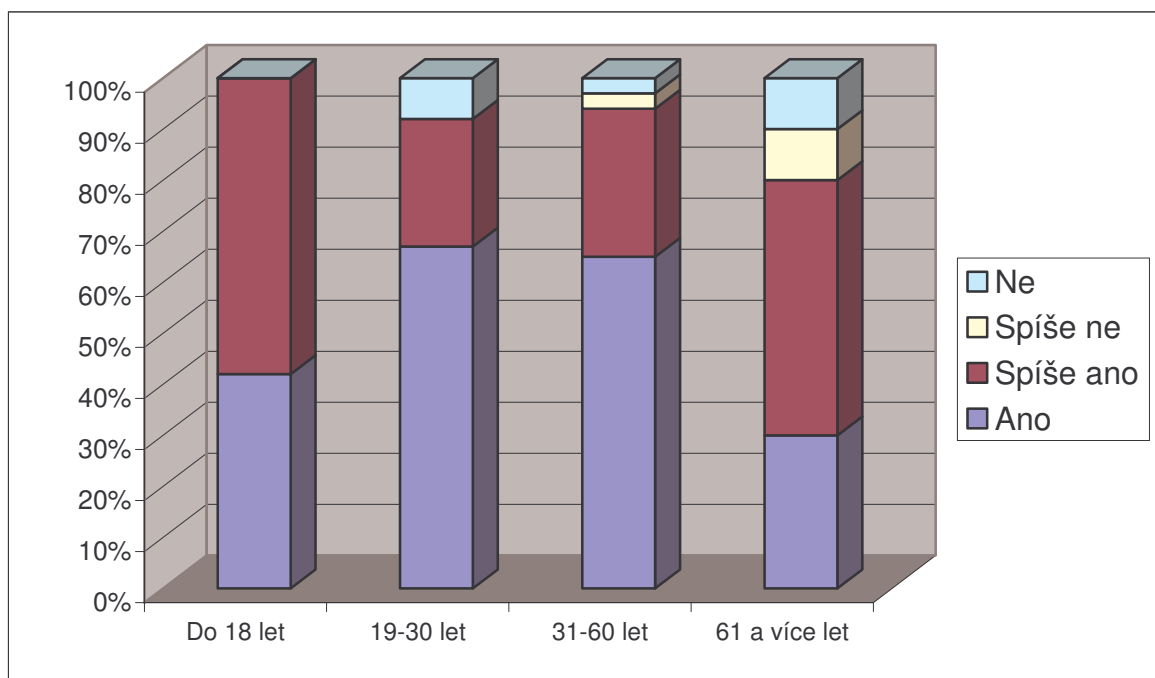
Graf č. 5 Myslíte si, že kvalitní výuka může probíhat samostudiem bez přítomnosti učitele?

6. Získáváte prostřednictvím informačních a komunikačních technologií mnoho nových informací?

V tomto případě odpovědělo téměř 100 % respondentů kladně. Z daného zjištění tedy vyplývá, že všechny věkové kategorie považují informační a komunikační technologie za významný zdroj informací. Graf č. 6 znázorňuje následující zjištění.

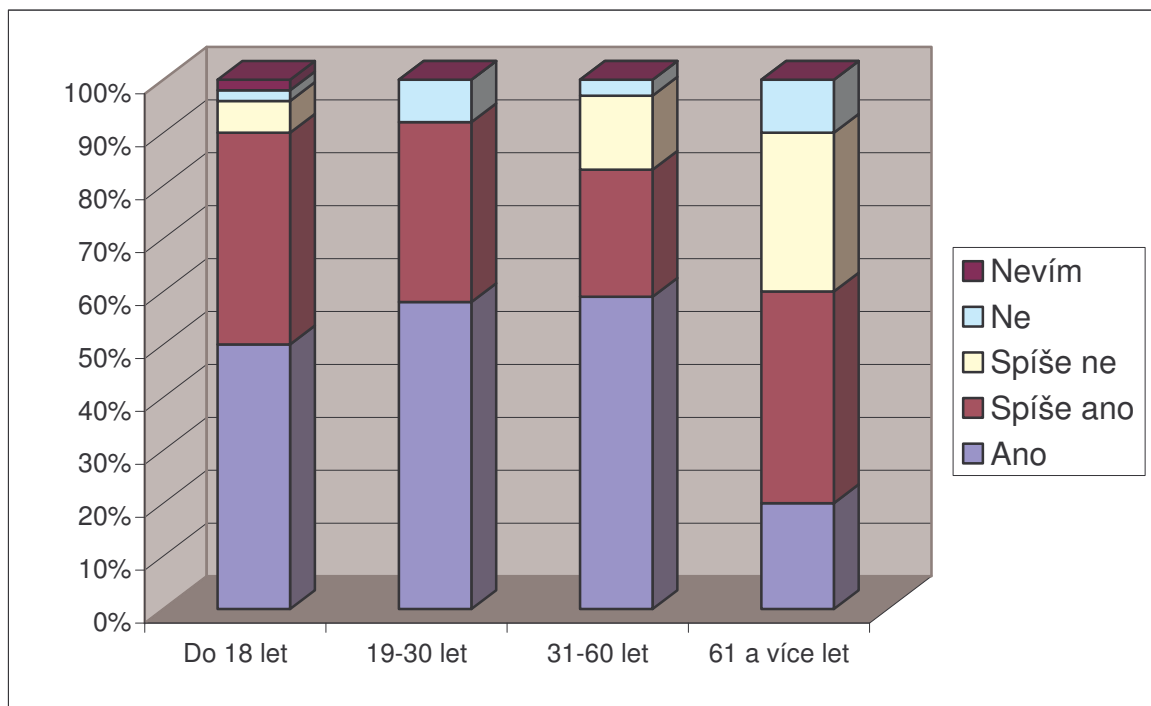
Graf č. 6 Získáváte prostřednictvím informačních a komunikačních technologií mnoho nových informací?

7. Považujete informační a komunikační technologie za vhodný prostředek ke studiu?

Stejně jako jsou informační a komunikační technologie považovány u všech věkových skupin za významný zdroj informací, jsou většinou dotazovaných považovány také za vhodný prostředek ke vzdělávání. Negativní postoj byl typický spíše pro respondenty starší 61 let. Procentuální vyjádření dle věkové kategorie zobrazuje graf č. 7.

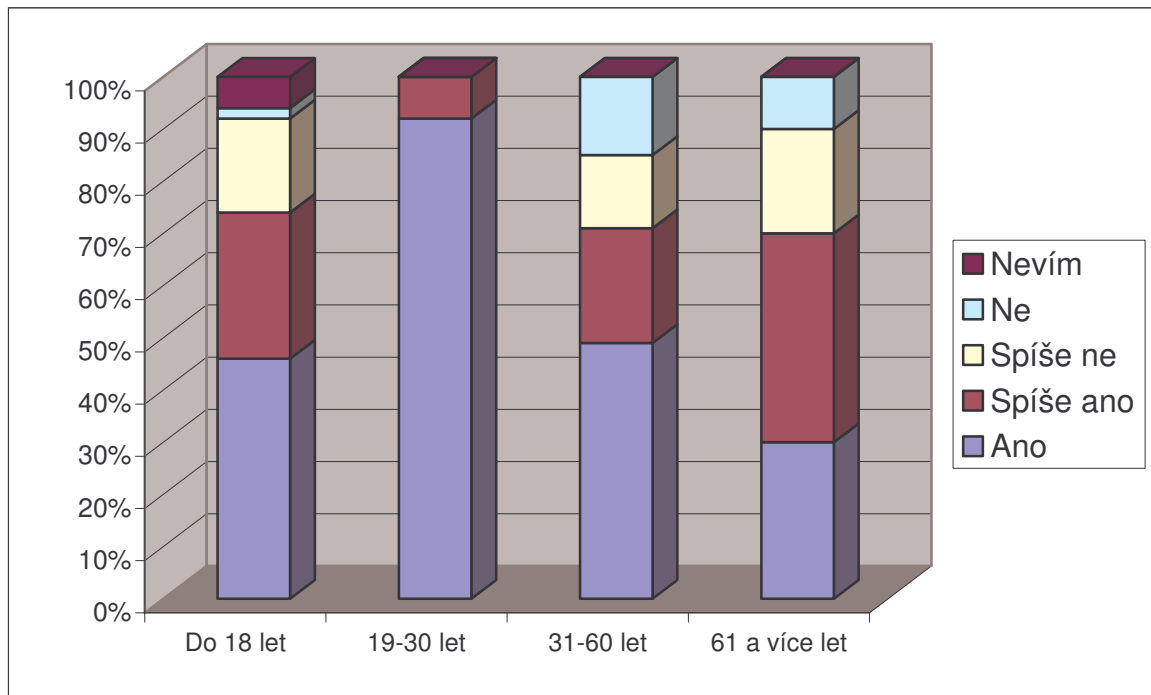
Graf č. 7 Považujete informační a komunikační technologie za vhodný prostředek ke studiu?

8. Vyhovuje vám komunikace elektronickou formou?

Převážná většina respondentů (75 %) v tomto případě odpověděla kladně. Je tedy zřejmé, že respondenti všech věkových skupin považují elektronickou komunikaci za vyhovující a využívají ji. Graf č. 8 znázorňuje postoj k elektronické komunikaci dle věkové kategorie.

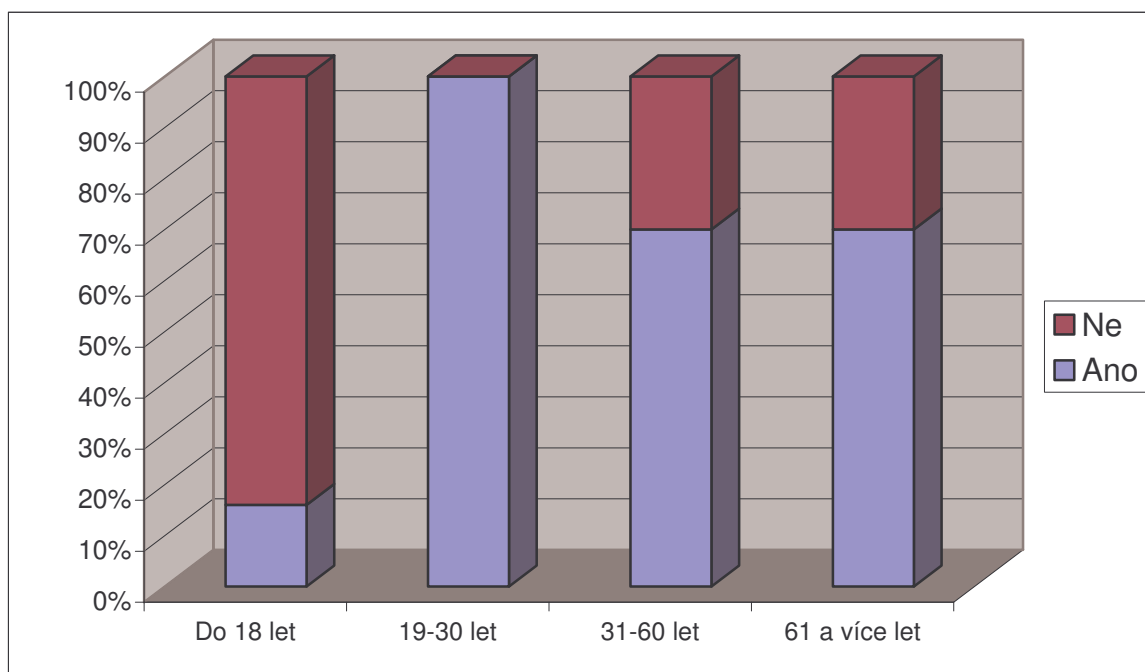
Graf č. 8 Vyhovuje vám komunikace elektronickou formou?

9. Využíváte e-learning?

Výsledky ukazují, že elektronické vzdělávání je využíváno všemi zaměstnanci státní správy. Učitelé využívají e-learning méně, a to v 52 %. Nejméně je e-learning využíván studenty, a to pouze v 16 %. Z uvedeného zjištění vyplývá, že věk v tomto případě není rozhodujícím kritériem, viz graf č. 8. Lze spíše soudit, že rozhodující úlohu v tomto případě hraje zaměstnavatel, protože zatímco zaměstnanci státní správy e-learning využívat musí, učitelé a studenti pouze mohou.

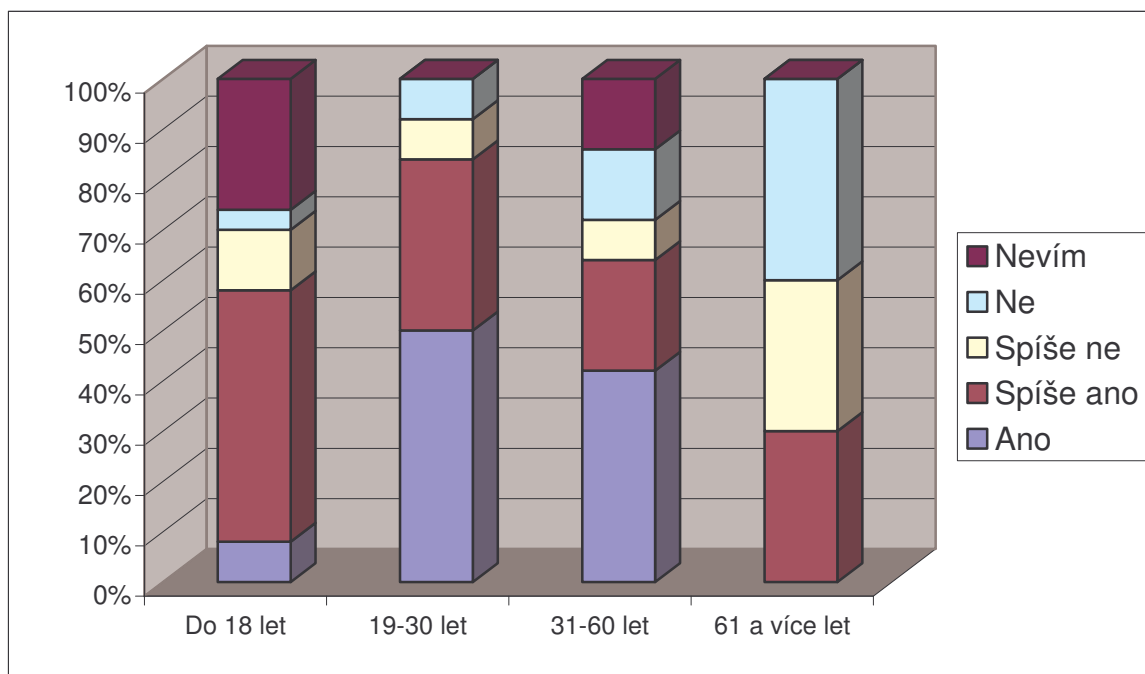
Graf č. 9 Využíváte e-learning?

10. Vnímáte e-learning jako vhodný prostředek v kombinaci s tradiční prezenční výukou?

Kombinace různých výukových metod a forem není ve vzdělávání ničím novým. Tzv. blended learning, který je kombinací tradiční prezenční výuky a e-learningu, je u respondentů vnímán poměrně pozitivně. Z celkového počtu 66 respondentů odpovědělo kladně a 25 záporně. V 18 případech nebyli dotazovaní schopni zhodnotit svůj postoj a odpověděli „nevím“. Graf č. 10 zobrazuje procentuální srovnání.

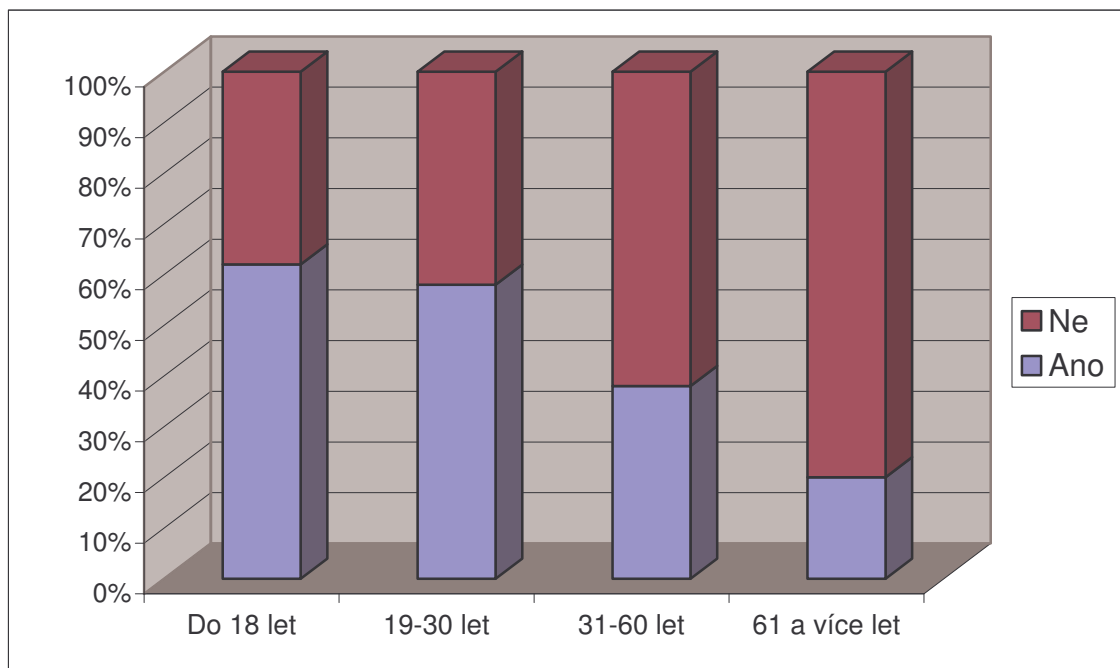
Graf č. 10 Vnímáte e-learning jako vhodný prostředek v kombinaci s tradiční prezenční výukou?

11. Využíváte ke svému vzdělávání mobilní zařízení?

Pro zjištění, zda respondenti využívají ke svému vzdělávání mobilní zařízení, jim byla nabídnuta možnost výběru z uzavřených odpovědí „ano“, „ne“. Jestliže respondenti odpověděli „ano“, žádala jsem o uvedení, které mobilní zařízení využívají. Ze zjištění vyplývá, že mobilní zařízení využívá 54 respondentů, a to notebooky, netbooky, mobilní telefony a tablety. Dle předpokladu se jednalo o respondenty nižší věkové kategorie, viz graf č. 11.

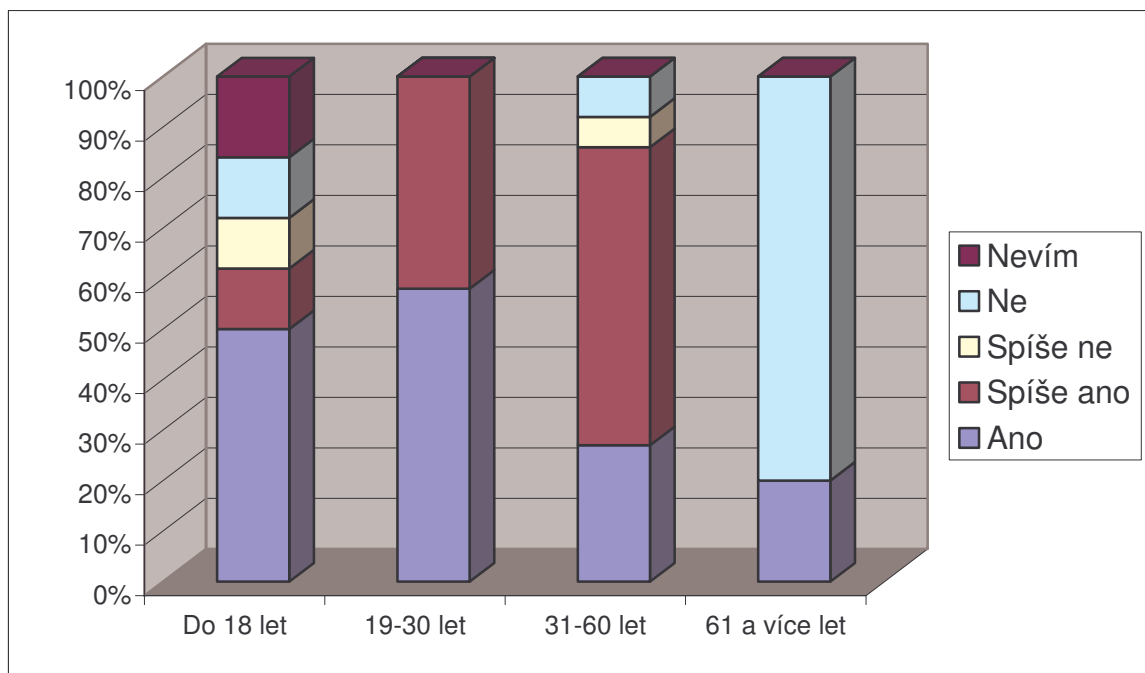
Graf č. 11 Využíváte ke svému vzdělávání mobilní zařízení?

12. Shledáváte využití Mobile learningu ke vzdělávání jako zajímavou možnost využívat volný čas při cestování hromadnou dopravou apod.?

Na rozdíl od předchozí otázky, kdy mobilní zařízení využívá pouze polovina respondentů, shledává Mobile learning jako zajímavou možnost využívat volný čas při cestování hromadnou dopravou apod. 71 %. Zřejmě se jedná spíše o vizi budoucnosti, kdy si respondenti danou možnost uvědomují, ale ještě ji nezačali využívat. Postoj k využití Mobile learningu jako zajímavé možnosti využívat volný čas je dle věkové kategorie procentuálně vyjádřen v grafu č. 12.

Graf č. 12 Shledáváte využití Mobile learningu ke vzdělávání jako zajímavou možnost využívat volný čas při cestování hromadnou dopravou apod.?

13. *V čem spatřujete výhody elektronického vzdělávání? (Uveďte i více odpovědí.)*

E-learning stejně jako každá nová technologie je pro člověka velkým přínosem a má řadu výhod. Zajímalo mě, jaké výhody v elektronickém vzdělávání respondenti shledávají. Byla jim proto nabídnuta možnost výčtových odpovědí a varianta „jiné“, která umožnila volné vyjádření názoru. Bohužel dané volné možnosti nikdo nevyužil a já jsem musela vycházet pouze z předem daných odpovědí. Největší výhodu respondenti spatřovali ve snadné dostupnosti, dále v možnosti individuálního studia, v úspoře času a finančních nákladů, v anonymitě studujících, ve větší možnosti testování znalostí a v multimedialitě. Je zřejmé, že respondenti výhody elektronického vzdělávání vnímají, a dá se předpokládat, že právě zmíněné přednosti povedou k jeho rozšiřování. Početní a procentuální vyjádření výhod elektronického vzdělávání je shrnuto v tabulce č. 3.

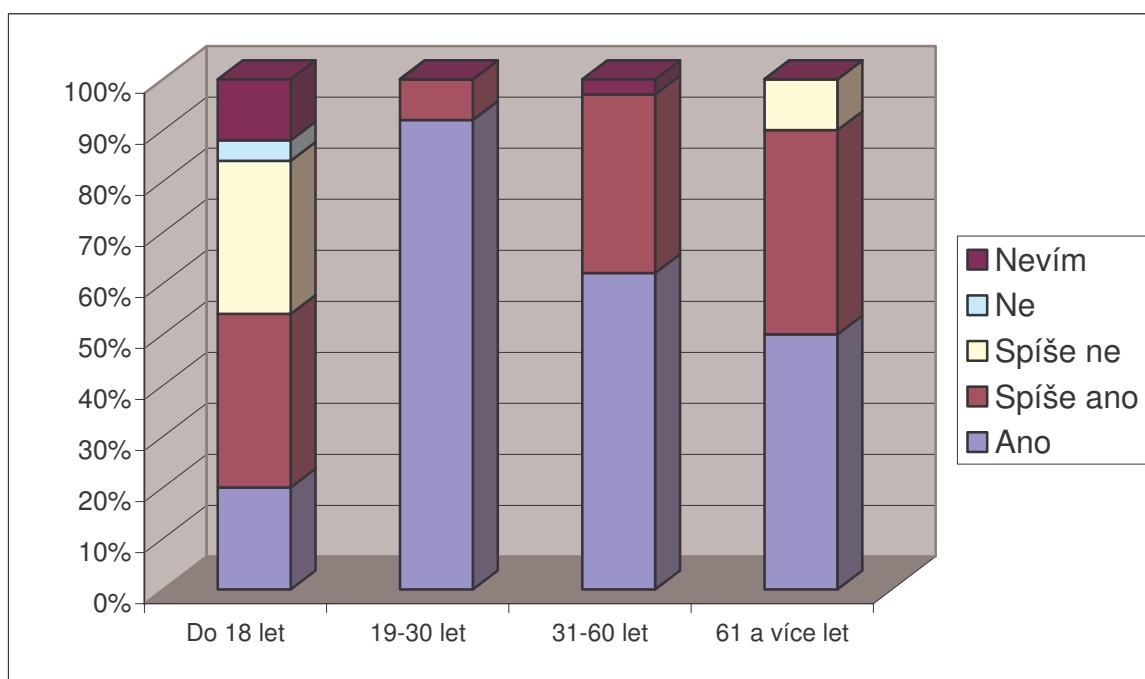
Tabulka č. 3 V čem spatřujete výhody elektronického vzdělávání? (Uveďte i více odpovědí.)

Výhody	Počet	%
Možnost individuálního studia	63	58
Snadná dostupnost	70	64
Anonymita studujících	31	28
Úspora času a finančních nákladů	54	50
Multimedialita	21	19
Větší možnost testování znalostí	29	27

14. Myslíte si, že prostřednictvím e-learningu dochází k rozšiřování počítačové gramotnosti?

Rozšiřování počítačové gramotnosti je nutné proto, aby si člověk vytvořil představu o tom, co moderní informační a komunikační technologie umí a k čemu slouží. Dotazovala jsem se respondentů, zda e-learning rozšiřuje počítačovou gramotnost, a většina respondentů s názorem souhlasila. Učitelé a zaměstnanci státní správy téměř v naprosté shodě odpověděli kladně. V řadách studentů se názory různily, ale ve větší míře také převažoval souhlas. Jak je znázorněno v grafu č. 13, věkové rozdíly v tomto případě tedy měly určitý význam.

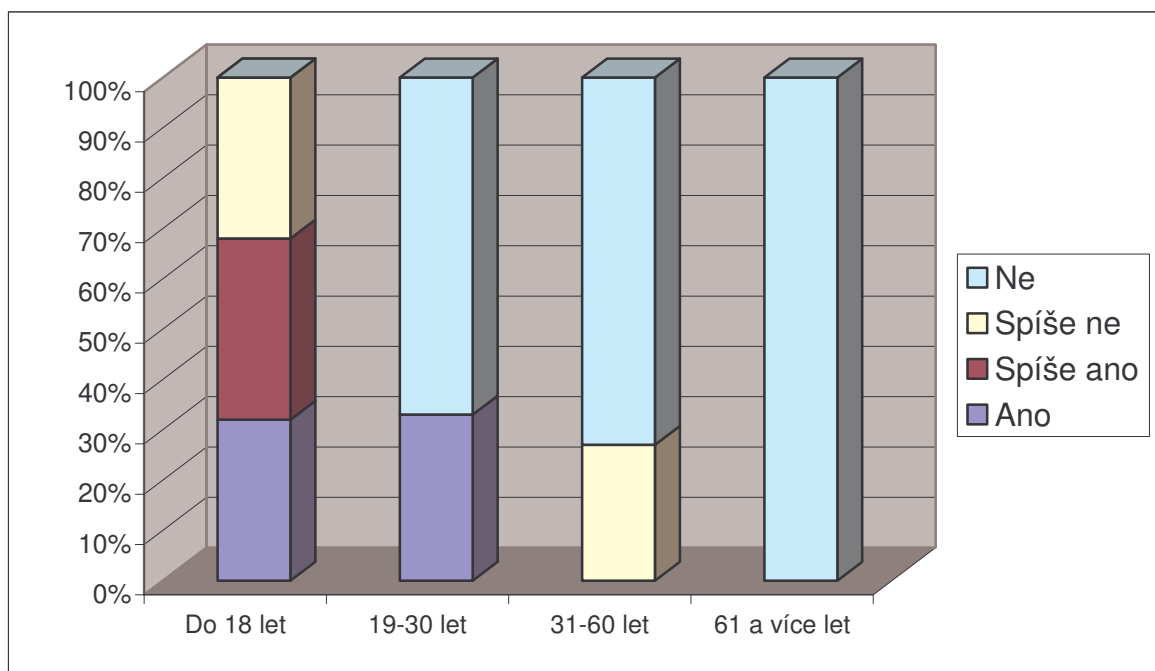
Graf č. 13 Myslíte si, že prostřednictvím e-learningu dochází k rozšiřování počítačové gramotnosti?

15. Máte dostatek času na elektronické vzdělávání?

Dle zjištění mají nejvíce času na elektronické vzdělávání studenti. 68 % dotázaných studentů odpovědělo kladně, zatímco 93 % zaměstnanců státní správy a učitelů odpovědělo záporně. Paradoxní v této situaci je fakt, že elektronické vzdělávání využívají nejvíce zaměstnanci státní správy, kteří dostatek času jen obtížně hledají, zatímco studenti, kteří by čas měli, je téměř nevyužívají. Procentuální vyjádření je uvedeno v grafu č. 14.

Graf č. 14 Máte dostatek času na elektronické vzdělávání?

16. V čem spatřujete nevýhody elektronického vzdělávání? (Uveďte i více odpovědí.)

Stejně jako má e-learning řadu výhod, má také spoustu nevýhod. Respondentům opět byla nabídnuta možnost výčtových odpovědí a varianta „jiné“ pro volné vyjádření názoru. Největší nevýhoda byla spatřována v závislosti na technickém vybavení, absenci osobního kontaktu, nízké sebemotivaci a neschopnosti samostatného učení a v nutnosti určité úrovně počítačové gramotnosti. Několik respondentů také využilo volné možnosti a uvedlo, že jestliže něčemu nerozumí, počítač není schopen jim to vysvětlit nebo zodpovědět konkrétní dotazy. Je zřejmé, že stejně jako výhody elektronického vzdělávání vnímají respondenti i jeho nevýhody. A možná právě zmíněné nevýhody znesnadňují jeho využívání. Početní a procentuální vyjádření nevýhod elektronického vzdělávání je shrnuto v tabulce č. 4.

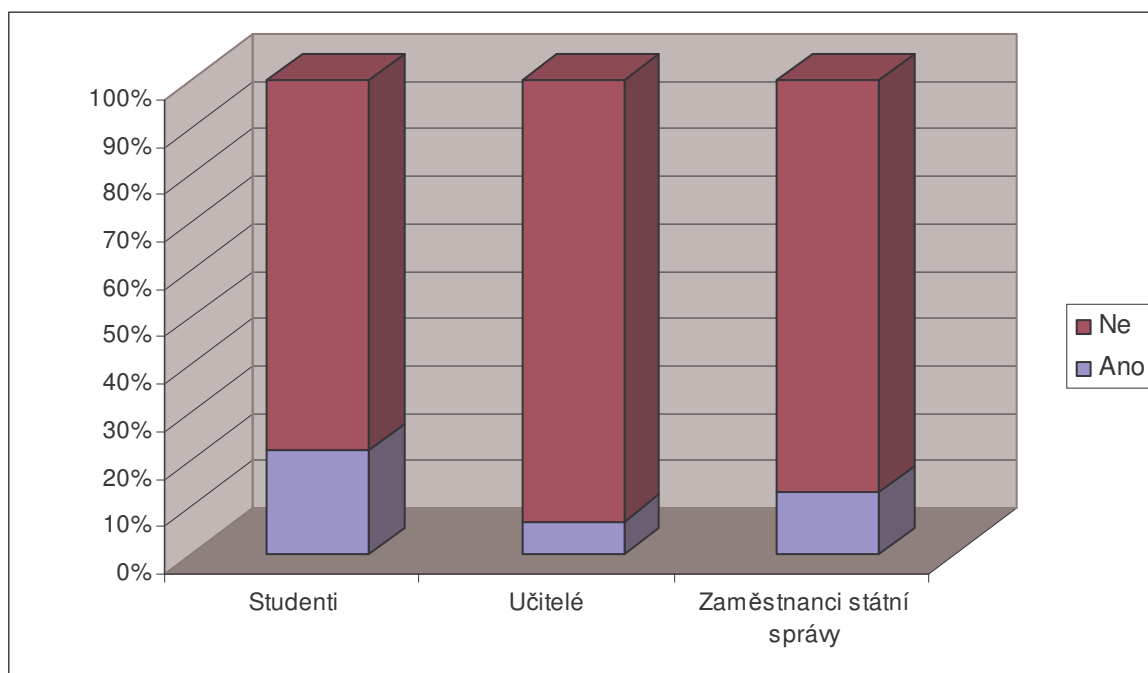
Tabulka č. 4 V čem spatřujete nevýhody elektronického vzdělávání? (Uveďte i více odpovědí.)

Nevýhody	Počet	%
Nutnost určité úrovně počítačové gramotnosti	35	32
Závislost na technickém vybavení	76	70
Nízká sebemotivace a neschopnost samostatného učení	66	61
Absence osobního kontaktu	75	69

17. *Preferujete elektronické vzdělávání před klasickými metodami vzdělávání?*

Ze zjištěných údajů vyplývá, že respondenti jednoznačně upřednostňují klasické vzdělávací metody před elektronickým vzděláváním. Zatímco pouze 17 dotázaných se vyjádřilo kladně, zbývajících 92 respondentů odpovědělo záporně. Zjištění znázorňuje graf č. 15.

Graf č. 15 Preferujete elektronické vzdělávání před klasickými metodami vzdělávání?

18. Jak vnímáte nabídku elektronického vzdělávání Vaším zaměstnavatelem/Vaší školou?

Z odpovědí na danou otázku vyplývá, že nabídka elektronického vzdělávání je pro převážnou většinu respondentů dostačující. Pouze 17 % dotázaných shledává nabídku elektronického vzdělávání nedostačující. Ve 12 % případů se také objevila odpověď vyjadřující nezájem. Podrobné výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 5.

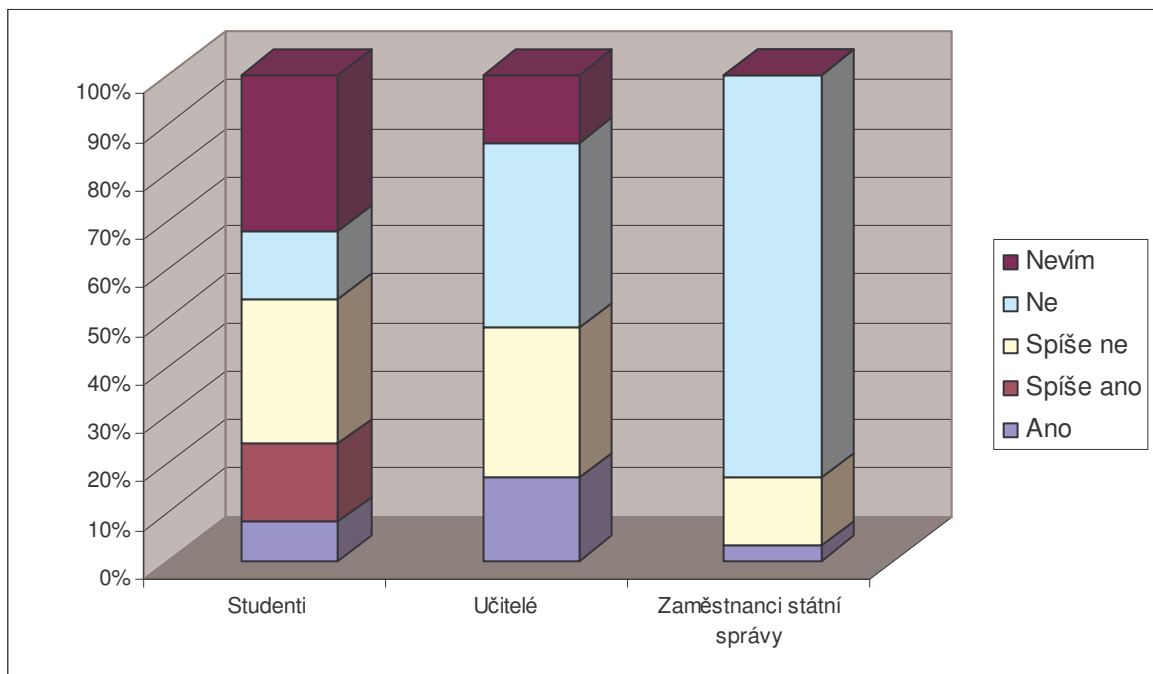
Tabulka č. 5 Jak vnímáte nabídku elektronického vzdělávání Vaším zaměstnavatelem/Vaší školou?

Sociální status	Počet odpovědí		
	Dostačující	Nedostačující	Nezajímám se o ni
Student	29	11	10
Učitel	20	6	3
Zaměstnanec státní správy	29	1	0

19. Uvítali byste rozšíření nabídky elektronického vzdělávání?

Zjištěné údaje téměř kopírují odpovědi na předchozí otázku, která hodnotila nabídku elektronického vzdělávání ve škole a v zaměstnání. Zatímco 16 % respondentů by rozšíření nabídky uvítalo, 66 % nikoliv. U 18 % respondentů se objevila odpověď, že neví. Jestliže respondenti odpověděli „ano“ a „spíše ano“, žádala jsem o uvedení oblasti, v které by rozšíření elektronického vzdělávání uvítali. Nečastější odpovědí byla výuka jazyků a IVT. Zájem o rozšíření nabídky elektronického vzdělávání zobrazuje graf č. 16.

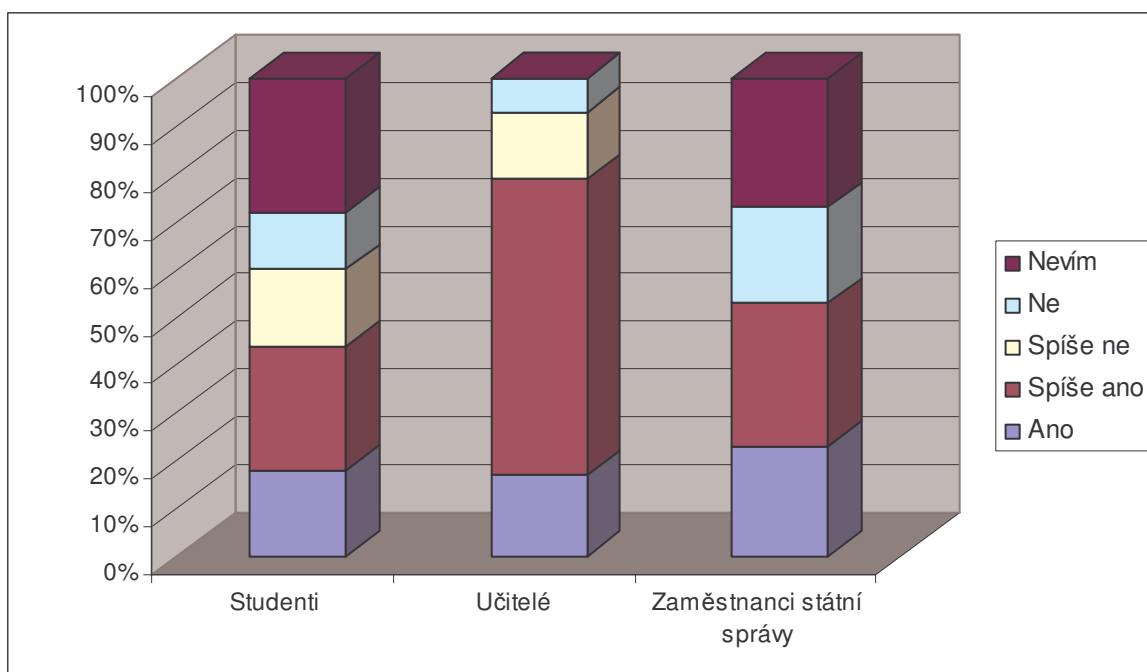
Graf č. 16 Uvítali byste rozšíření nabídky elektronického vzdělávání?

20. Myslíte, že budoucnost e-learningu vyznívá optimisticky?

V závěru jsem se respondentů dotazovala na vizi e-learningu. 61 dotazovaných ji vidí optimisticky, 26 nikoliv a 22 ještě nemá jasnou představu. Dnešní dynamická doba si žádá stále nové a nové informace, které je možné díky e-learningu poměrně snadno a rychle získat. To si větší část respondentů zřejmě uvědomuje, a proto pro ně budoucnost e-learningu vyznívá optimisticky. U některých respondentů ale stále převažují negativa nad pozitivy a budoucnost e-learningu optimisticky nevidí. Budoucnost e-learningu dle sociálního statusu respondentů je znázorněna v grafu č. 17.

Graf č. 17 Myslíte, že budoucnost e-learningu vyznívá optimisticky?

4.5 Dílčí závěr

V úvodu praktické části jsem uvedla čtyři hypotézy, k jejichž vyvrácení či potvrzení směřoval kvantitativní výzkum prostřednictvím dotazníkového šetření mezi učiteli a studenty gymnázií a zaměstnanci státní správy na okrese Blansko.

Hypotéza č. 1 **Nutnost celoživotního vzdělávání více vnímají respondenti s vyšším vzděláním.** Bylo zjištěno, že potřeba rozšiřování znalostí v průběhu života není ovlivněna výší dosaženého vzdělání. Významnější roli v tomto případě hraje spíše snaha zorientovat se a uspět v současném hektickém světě, pro který jsou charakteristické neustálé změny, množství nových informací a technologií. Zřejmě už studenti si uvědomují, že vzdělání rozšiřované v průběhu celého života se stává klíčovou výhodou v pracovním i osobním životě. Na základě této skutečnosti je patrné, že hypotéza byla vyvrácena.

Hypotéza č. 2 **Respondenti všech věkových kategorií považují informační a komunikační technologie za vhodný prostředek ke vzdělávání.** Nelze pochybovat o tom, že moderní technologie masivním způsobem vstupují do procesu vzdělávání. Vyučování se jejich prostřednictvím stává modernější a atraktivnější. Dle zjištění si dotazovaní tuto skutečnost uvědomují a využívali převážně kladné odpovědi. Záporné stanovisko se vyskytlo pouze v 15 případech, což odpovídá 14 %. Z výsledku je tedy patrné, že hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 3 **Studenti preferují elektronické vzdělávání před klasickými metodami vzdělávání.** Mohlo by se zdát, že současná mládež, která je neodmyslitelně spjata s informačními a komunikačními technologiemi, bude jednoznačně upřednostňovat e-learning před klasickými metodami vzdělávání. Opak je ale pravdou, pouze 7 studentů z 50 zaujalo kladný postoj. Hypotéza tak byla vyvrácena.

Hypotéza č. 4 **Zaměstnanci státní správy nemají zájem o rozšíření nabídky elektronického vzdělávání.** Dle zjištění projevil zájem o rozšíření nabídky elektronického vzdělávání pouze 1 zaměstnanec státní správy, zatímco zbývajících 29 nikoliv. Zaměstnanci státní správy zřejmě považují nabídku elektronického vzdělávání za dostačující a vzhledem k nedostatku času o její rozšíření v převážné většině nemají zájem. Hypotéza tak byla potvrzena.

ZÁVĚR

Cílem teoretické části bakalářské práce bylo definovat e-learning, neboť odlišné pojetí nacházíme v České republice a ve Spojených státech amerických. Vysvětlila jsem základní pojmy, nastínila princip fungování a charakterizovala pojetí e-learningu měnící se v průběhu doby.

Současný svět, který lze právem nazývat světem elektronických informací, neustále klade požadavky na rychlé rozšiřování znalostí. Tradiční vzdělávací systém proto musí být čím dál více obohacován o využívání moderních technologií ve výuce a rozšiřování e-learningu.

Je zřejmé, že e-learning nebude nikdy tak efektivní jako prezenční výuka. Poskytne sice žákům kvalitní studijní materiály, ale nemůže nahradit lidský faktor. Velmi efektivním řešením proto nabízí tzv. blended learning, tedy smíšená forma vzdělávání, která představuje kombinaci prezenční výuky a e-learningu. Nutno podotknout, že kombinace různých výukových forem a metod není v pedagogice ničím novým. Nové a modernější jsou pouze prostředky a nástroje vzdělávání.

Mezi moderní prostředky a nástroje vzdělávání patří mobilní zařízení, která mohou sloužit nejen k relaxaci, komunikaci a zábavě, ale také jako cenný pomocník ve vzdělávání. Jedná se o efektivní využití mobilních telefonů, netbooků, tabletů a mp3 přehrávačů ve výuce, kdy hovoříme o tzv. Mobile learningu.

Identifikovala jsem pozitiva e-learningu, která vedou k novému přístupu ke vzdělávání a tím i k jeho rozšiřování. Jedná se například o možnost postupovat při studiu vlastním tempem, snadné monitorování pokroku, nákladově efektivní řešení (ať už se jedná o čas či finance), snadnou dostupnost aktualizovaných studijních materiálů, multimedialitu apod.

Neopomenutelné jsou na druhé straně zápory, které znesnadňují jeho využívání. Patří mezi ně vysoké počáteční náklady na potřebné technické vybavení, averze k této formě vzdělávání, neschopnost samostatného učení, nízká sebemotivace a samozřejmě absence lidského kontaktu.

Je dobré také zdůraznit, že elektronické vzdělávání je velice specifickou záležitostí a ty stejné faktory, které mohou být pro jednoho předností, pro druhého mohou být naopak záparem.

Dále jsem se zaměřila na počítačovou gramotnost. Lze ji rozdělit na digitální povědomí, digitální gramotnost, digitální kvalifikaci a digitální odbornost. Její úroveň je nutné neustále rozšiřovat proto, aby uživatel věděl, k čemu informační a komunikační technologie slouží, co umí a jaká rizika do našich životů přináší.

V závěru teoretické části jsem se zaměřila na budoucnost e-learningu, která vyznívá značně optimisticky. Nutno ale podotknout, že technika rozvíjející se mílovými kroky a nabývající nejmodernějších rozměrů nedokáže nikdy nahradit osobnost učitele, přímou komunikaci, schopnost improvizovat, řešit problémy okamžitě, rozpoznávat silné a slabé stránky žáka a v neposlední řadě nahradit atmosféru, kterou učitel svým přístupem vytváří.

V souladu s cíli vymezenými v praktické části bylo prostřednictvím drobného sociologického výzkumu zjištěno, že respondenti různé úrovně vzdělání rádi prohlubují své znalosti, uvědomují si zvyšující se nároky na úroveň znalostí nejen v profesním, ale i osobním životě a vnímají nutnost celoživotního vzdělávání. Slabší stránkou se ale ukázala schopnost vhodně se motivovat ke studiu a vnímání samostudia.

Z výzkumu vyplynulo, že všechny věkové kategorie získávají prostřednictvím informačních a komunikačních technologií mnoho nových informací, považují je za vhodný prostředek ke studiu a vyhovuje jim komunikace elektronickou formou. Nejčtenější využívání e-learningu se překvapivě ukázalo u zaměstnanců státní správy, učitelů a až na posledním místě ve velmi malém měřítku u studentů. E-learning je spíše vnímán jako vhodný prostředek v kombinaci s tradiční prezenční výukou. Oproti tomu Mobile learning je spíše využíván studenty a respondenty nižších věkových skupin, kteří jej považují za dobrou možnost využívat volný čas.

Dále byli studenti, učitelé i zaměstnanci státní správy dotazováni na výhody a nevýhody elektronického vzdělávání. Je zřejmé, že obojí respondenti vnímají, a otázkou zůstává, zda převáží pozitiva, která povedou k rozšiřování e-learningu, nebo zápory, které naopak povedou k negativnímu postoji. Dle zjištění dochází prostřednictvím e-learningu k rozšiřování počítačové gramotnosti. Většina dotazovaných na e-learning ale nemá dostatek času kromě studentů, kteří jej paradoxně téměř nevyužívají.

V závěru praktické části se studenti, učitelé i zaměstnanci státní správy vyjádřili, že preferují klasické vzdělávací metody před elektronickým vzděláváním. Nabídku elektronického vzdělávání školou a zaměstnavatelem označili v převážné většině za dostačující a oblastí, v které by rozšíření nabídky uvítali, byla výuka cizích jazyků

a IVT. Budoucnost e-learningu dle jejich názoru vyznívá spíše optimisticky. Doufejme tedy, že bude docházet ke správnému využívání informačních a komunikačních technologií, že budou dodržovány etické normy a vzdělávání bude nejen poučné, ale i zábavné.

Resumé

V první kapitole je definován e-learning z pohledu různých autorů a pojetí. Jsou zde popsány tři základní složky e-learningu – obsah vzdělávání, distribuce e-kurzů a řízení studia. Dále se zabývá jeho formami a potřebnostmi či nepotřebnostmi počítačové sítě a komunikačních prostředků. Charakterizuje pracovní skupinu, jejímž úkolem je kvalitní příprava a realizace e-learningového kurzu.

Ve druhé kapitole je popsána historie e-learningu. Řada změn, kterou e-learning prošel, vedla až k největšímu hitu současné doby, kterým je Mobile learning. Jedná se o vzdělávání prostřednictvím mobilních zařízení, které výrazným způsobem rozšiřuje možnost využívat moderní technologie. Také je ve druhé kapitole nastíněn nástroj řízení studia v prostředí webu, kterým jsou systémy LMS a blended learning, který má velký potenciál pro budoucnost díky své kombinaci tradičního a moderního přístupu.

Třetí kapitola se zabývá hodnocením e-learningu, jeho výhodami, nevýhodami a jejich vlivem na jeho rozšiřování. V podstatě lze říci, že je nutné na ně pohlížet velmi specificky, neboť ty stejné faktory mohou být pro jednoho zápor a pro druhého naopak předností. V závěru je provedena analýza počítačové gramotnosti, která je pro elektronické vzdělávání velmi důležitá, a nastin budoucnosti e-learningu. Dle zjištění lze říci, že budoucnost e-learningu vyznívá v jeho prospěch.

Čtvrtá kapitola obsahuje praktickou část bakalářské práce. Prostřednictvím drobného sociologického průzkumu zjišťuje, zda dosažené vzdělání respondentů ovlivňuje názor na celoživotní vzdělávání. Zkoumá postoj respondentů k informačním a komunikačním technologiím, e-learningu, blended learningu a Mobile learningu dle věkové kategorie. Identifikuje výhody a nevýhody e-learningu. Zaměřuje se na to, zda je nabídka elektronického vzdělávání zaměstnavatelem a školou dostačující a v jaké oblasti by respondenti uvítali rozšíření. V závěru se zabývá budoucností e-learningu. Výsledky jsou interpretovány v tabulkách a grafech.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ARMSTRONG, M. *Řízení lidských zdrojů – nejnovější trendy a postupy*. Praha: Grada Publishing, 2007, 800 s. ISBN 978-80-247-1407-3.
2. BAREŠOVÁ, A. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: VOX, 2003, 164 s. ISBN 80-86324-27-3.
3. BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. Vyd. 1. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008, 200 s. ISBN 978-80-87197-12-7.
4. BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 216 s. ISBN 80-86432-23-8.
5. BENEŠ, M. *Úvod do andragogiky*. Praha: Karolinum, 1999, 129 s. ISBN 80-7184-381-4.
6. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 208 s. ISBN 80-85931-79-6.
7. GILLERNOVÁ, I., KEBZA, V., RYMEŠ, M., et al. *Psychologické aspekty změn v české společnosti. Člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, 2011, 256 s. ISBN 978-80-247-2798-1.
8. GEOFFREY, P. *Moderní vyučování*. 4. vyd. Praha: Portál, 2006, 380 s. ISBN 80-7367-172-7.
9. GREGAR, A., ŘEHOŘ, A., ŠIGUT, Z. *Personální management*. Brno: Institut mezioborových studií, 2012, 117 s.
10. KOPECKÝ, K. *E-learning (nejen) pro pedagogy*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2006, 125 s. ISBN 80-85783-50-9.
11. KOUBEK, J. *Řízení lidských zdrojů. Základy moderní personalistiky*. 4. vyd. Praha: Management Press, 2007, 400 s. ISBN 978-80-7261-168-3.
12. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
13. KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, 63 s.
14. KVĚTOŇ, K. *Základy e-learningu 2003*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2004, 61 s. ISBN: 80-7042-986-0.
15. McLUHAN, M. *Člověk, média a elektronická kultura*. Brno: Jota, 2000, 415 s. ISBN 80-7217-128-3.
16. McLUHAN, M. *Jak rozumět médiím*. Praha: Mladá fronta, 2011, 400 s. ISBN 978-80-204-2409-9.
17. MEZIŘICKÝ, V. *Globalizace*. Praha: Portál, 2003, 152 s. ISBN 80-7178-748-5.
18. MUŽÍK, J. *Řízení vzdělávacího procesu. Andragogická didaktika*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, 324 s. ISBN 978-80-7357-581-6.
19. NOVOTNÝ, P. *Pracoviště jako prostor k učení*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 95 s. ISBN 978-80-210-4918-5.

20. NOVOTNÝ, P. *Učení pro pracoviště. Prostor pro uplatnění konceptu workplace learning v českém prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 153 s. ISBN 978-80-210-5116-4.
21. PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2005, 481 s. ISBN 80-7367-047-X.
22. PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009, 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2.
23. PRŮCHA, J, WALTEROVÁ E, MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009, 400 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
24. ROGERS, V. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, 104 s. ISBN 978-80-7367-984-2.
25. TICHÁ, I. *Učíci se organizace*. Praha: Alfa Publishing, 2005, 144 s. ISBN 80-86851-19-2.
26. VANĚČEK, D. *Elektronické vzdělávání*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2011, 213 s. ISBN 978-80-01-04952-5.
27. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie – dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, 528 s. ISBN 80-7178-308-0.
28. VODÁK, J., KUCHARČÍKOVÁ, A. *Efektivní vzdělávání zaměstnanců*. Praha: Grada Publishing, 2007, 205 s. ISBN 978-80-247-1904-7.
29. ZOUNEK, J. *E-learning – jedna z podob učení v moderní společnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 161 s. ISBN 978-80-210-5123-2.
30. ZOUNEK, J, SUDICKÝ, P. *E-learning učení (se) s online technologiemi*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2012, 248 s. ISBN 978-80-7357-903-6.
31. ZOUNEK, J., ŠEĐOVÁ, K., *Učitelé a technologie. Mezi tradičním a moderním pojetím*. Brno: Paido, 2009, 171 s. ISBN 978-80-7315-187-4.

Internetové zdroje

32. E-learning.[online] [cit. 13. 9. 2012] Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/E-learning#Definice_e-learningu>
33. Neumajer, O. E-learning [online] [cit. 20.9.2012] Dostupné z: <http://www.artcrossing.cz/e_learning.pdf>
34. LMS [online] [cit. 15. 10. 2012] Dostupné z:<<http://www.Olomouc.cz/view.php?cislocianku=2004062504>>
35. Počítačová gramotnost a způsoby jejího získávání. Lupa: Server o českém internetu [online]. [cit. 26. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.lupa.cz/clanky/pocitacova-gramotnost-zpusoby-ziskavani/>>

Časopisy

36. Čtvrtletník *Zpravodaj ITveSkole.cz 2012/2*, Praha: BODEX, 2012, 12 s.
37. Čtvrtletník *ICTKOORDINÁTOR, PODZIM 2012*, Olomouc: 16UP GROUP, 2012, 23 s.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod. a podobně

např. například

tzn. to znamená

tzv. takzvaně

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: *Dotazník*

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení respondenti, jmenuji se Pavla Grimová a studuji obor Sociální pedagogika na Univerzitě T. Bati ve Zlíně, Institutu mezioborových studií v Brně. Zpracovávám bakalářskou práci na téma „E-learning – jedna z forem vzdělávání“. Její součástí je drobný sociologický výzkum, který Vám nyní formou anonymního dotazníku předkládám a dovoluji si Vás požádat o jeho vyplnění.

- Pohlaví:** muž žena
- Věkové kategorie:** do 18-ti let 19-30 let
 31-60 let 61 a více let
- Současný sociální status:** student zaměstnanec státní správy učitel
- Nejvyšší dosažené vzdělání:** základní
 střední bez maturity
 střední s maturitou
 vyšší odborné
 vysokoškolské

1. Jste člověk, který rád prohlubuje své znalosti?

- ano spíše ano spíše ne ne nevím

2. Uvědomujete si zvyšující se nároky na úroveň znalostí nejen v profesním, ale i osobním životě?

- ano spíše ano spíše ne ne nevím

3. Vnímáte nutnost celoživotního vzdělávání?

- ano spíše ano spíše ne ne nevím

4. Umíte se sám vhodně motivovat ke studiu?

- ano spíše ano spíše ne ne

5. Myslíte si, že kvalitní výuka může probíhat samostudiem bez přítomnosti učitele?

ano spíše ano spíše ne ne nevím

6. Získáváte prostřednictvím informačních a komunikačních technologií mnoho nových informací?

ano spíše ano spíše ne ne nevím

7. Považujete informační a komunikační technologie za vhodný prostředek ke studiu?

ano spíše ano spíše ne ne nevím

8. Vyhovuje vám komunikace elektronickou formou?

ano spíše ano spíše ne ne nevím

9. Využíváte e-learning?

ano ne

10. Vnímáte e-learning jako vhodný prostředek v kombinaci s tradiční prezenční výukou?

ano spíše ano spíše ne ne nevím

11. Využíváte ke svému vzdělávání mobilní zařízení?

ano ne

Pokud jste odpověděl/a ano, uveďte, prosím, které.

.....

12. Shledáváte využití Mobile learningu ke vzdělávání jako zajímavou možnost využívat volný čas při cestování hromadnou dopravou apod.?

ano spíše ano spíše ne ne nevím

13. V čem spatřujete výhody elektronického vzdělávání? (Uved'te i více odpovědí.):

- v možnosti individuálního studia
- ve snadné dostupnosti
- v anonymitě studujících
- v úspoře času a finančních nákladů
- v multimedialitě
- ve větší možnosti testování znalostí

jiné:

14. Myslíte si, že prostřednictvím e-learningu dochází k rozšiřování počítačové gramotnost?

- ano spíše ano spíše ne ne nevím

15. Máte dostatek času na elektronické vzdělávání?

- ano spíše ano spíše ne ne

16. V čem spatřujete nevýhody elektronického vzdělávání? (Uved'te i více odpovědí.)

- v nutnosti určité úrovně počítačové gramotnosti
- v závislosti na technickém vybavení
- v nízké sebemotivaci a neschopnosti samostatného učení
- v absenci osobního kontaktu

jiné:

17. Preferujete elektronické vzdělávání před klasickými metodami vzdělávání?

- ano ne

18. Jak vnímáte nabídku elektronického vzdělávání Vaším zaměstnavatelem/Vaší školou?

- dostačující
- nedostačující
- nezajímám se o ni

19. Uvítali byste rozšíření nabídky elektronického vzdělávání?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nevím

Pokud jste odpověděl/a ano nebo spíše ano, pokuste se, prosím, uvést, v jaké oblasti.

.....

20. Myslíte, že budoucnost e-learningu vyznívá optimisticky?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nevím

Velice Vám děkuji za Váš čas, který jste vyplňování dotazníku věnovali.